

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי

כזה ראה וחדש נושא ירושלים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

ייזום והובלה

אתי סאסי, מנהלת אגף א' לחינוך יסודי, המינהל הפדגוגי

פיתוח וכתיבה

מלכה וידיסלבסקי, יועצת פדגוגית לאגף
לילך ברקאי, מדריכה ארצית לקידום למידה משמעותית

קראו והעירו

ד"ר אפרת זילבר, ראש תחום מולדת חברה ואזרחות
שרה משה, מדריכה ארצית, אגף לחינוך יסודי

עריכת לשון

צבייה רדיאנו

עיצוב גרפי

גלית סבג "טו דו דיזיין"

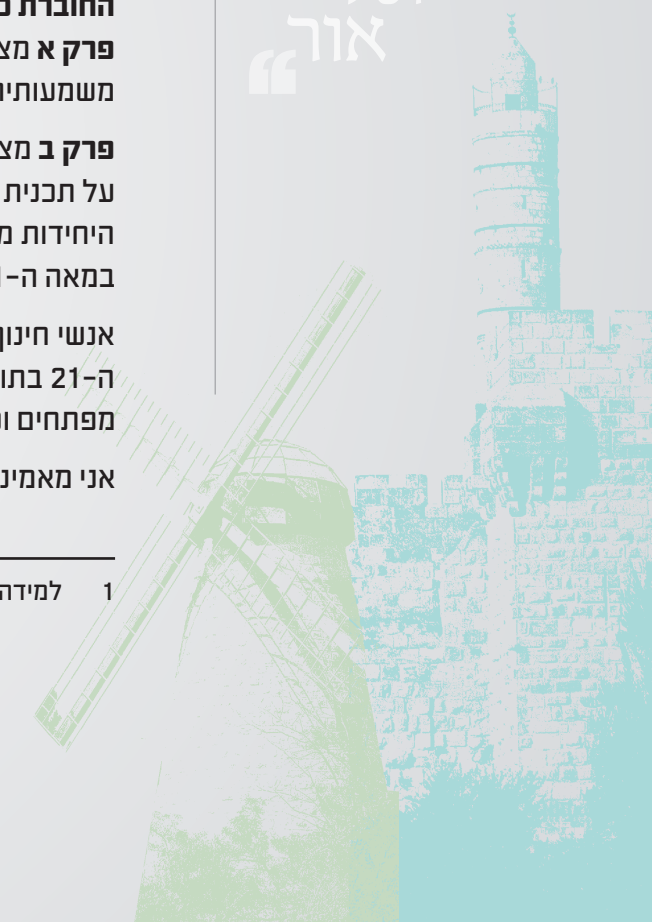
הוצאה לאור

גף הפרסומים, משרד החינוך
© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

”

התהליך החינוכי מכון להעניק לתלמידים תחושת צמיחה, ערך ומסוגלות, הצלחה ומימוש אישי, חווית גילוי ומענה לסקרנותם, ולפתחם כאנשים משכילים ופעילים המשתלבים בחברה ותורמים לה

”

[מתוך המסמך "מדיניות לקידום למידה משמעותית במערכת החינוך"]

אנשי חינוך יקרים,

על ההוראה לזמן למידה משמעותית הן בהתייחס לתכני הלמידה וההישגים המצופים - ידע, מיומנויות וערכים והן בהתייחס לתהליך הלמידה. בעקבות הרפורמה לקידום למידה משמעותית שהחלה בשנת תשע"ה אני שמחה להגיש לכם את החוברת **נזה ראה וחדש** - תכנון הוראה- למידה- הערכה לקידום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד. מטרת החוברת לסייע לאנשי החינוך בעיצוב תכניות הוראה- למידה- הערכה בבתי הספר. חוברת זו מהווה המשך ישיר לחוברת "למידה משמעותית תכל"ס" שמציגה כלים למפקחים ולמנהלי בתי הספר¹

החוברת כוללת שני פרקים ונספח

פרק א מציג את תפיסת העיצוב בתכנון הוראה- למידה- הערכה ואת העקרונות לתכנון הוראה-למידה-הערכה לקידום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

פרק ב מציג דוגמאות ליחידות הוראה- למידה- והערכה לשכבות א-ד בנושא ירושלים. הדוגמאות המוצגות בחוברת מבוססות על תכנית הלימודים הארצית במולדת, חברה ואזרחות בנושא ירושלים. היחידות מדגימות עיצוב של הוראה-למידה-הערכה על פי עקרונות הלמידה המשמעותית תוך שילוב פיתוח של תפקודי לומד במאה ה-21.

אנשי חינוך יוכלו להשתמש בדוגמאות כנקודת מוצא לדיונים על דרכים ליישום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 בתוך תכני הלמידה השונים. כמו כן יוכלו אנשי ההוראה להיעזר בחוברת בתכנון תכניות הוראה- למידה- הערכה שהם מפתחים וכן לבצע שינויים והתאמה של היחידות המוצעות לצרכי התלמידים ומאפייני בית הספר המסויים.

אני מאמינה כי חוברת זו תהווה נדבך נוסף לקידום למידה משמעותית בבתי הספר היסודיים.

הקליקו

1 למידה משמעותית "תכל"ס", מפת דרכים למפקח כמוביל שינוי פדגוגי, 2017

בברכה,

אתי סאסי

מנהלת אגף א' לחינוך יסודי

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תוכן עניינים

6	הקדמה
	פרק א:
22-7	תכנון הוראה- למידה- הערכה
	פרק ב:
81-23	יחידות הוראה- למידה- הערכה
24	מבוא
25	תרשים יחידות הוראה בנושא ירושלים
26	דוגמה לתכנית של יחידת הוראה- למידה- הערכה לכיתה א
27	תכנית היחידה
29	תכנית ההוראה- למידה- הערכה
41	דוגמה לתכנית של יחידת הוראה- למידה- הערכה לכיתה ב
42	תכנית היחידה
45	תכנית ההוראה- למידה- הערכה
56	דוגמה לתכנית של יחידת הוראה- למידה- הערכה לכיתה ג
57	תכנית היחידה
59	תכנית ההוראה- למידה- הערכה
68	דוגמה לתכנית של יחידת הוראה- למידה- הערכה לכיתה ד
69	תכנית היחידה
71	תכנית ההוראה- למידה- הערכה
	פרק ג:
88-82	נספחים
83	תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21
86	רצפים בלמידה
87	כלי רואים 6/6: שילוב הפיתוח של תפקודי לומד שונים
89	ביבליוגרפיה

פרק א'

תכנון הוראה - למידה - הערכה יחידות הוראה בנושא ירושלים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

הקדמה

עודד שרמר תיאר את תפקידו של בית הספר בזו הלשון: ”ההתעסקות השיטתית בתוכני ההשכלה והתרבות, על החוויות האינטלקטואליות הרגשיות הכרוכות בה ועל המגעים הבין-אישיים המלווים אותה, היא הפעילות המייחדת את בית הספר לעומת מסגרות אחרות בפיתוח רוח תלמידיו... (עודד שרמר, תשע”ג)¹. הדבר מתאפשר באמצעות המורים העושים תכנון לימודים שוטף ומעצבים את תכנית הלימודים של התלמידים.

החוברת מבוססת על תפיסת תפקיד ביה”ס כפי שתוארה על-ידי עודד שרמר ובה מוצג תכנון הוראה- למידה הערכה לקידום למידה משמעותית ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-12 וכן דוגמאות.

ניתן להשתמש בדוגמאות כנקודת מוצא לדיונים בקרב אנשי חינוך על דרכים לקידום למידה משמעותית ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-12 במשולב בתוך תוכני הלמידה השונים; ככלי עזר בעיצוב תכניות הוראה-למידה-הערכה שאנשי ההוראה מפתחים וכמו כן ניתן ליישם את הדוגמאות תוך ביצוע שינויים והתאמה שלהן לצרכי התלמידים ומאפייני בית הספר המסוים.

החוברת כוללת שני פרקים ונספחים.

פרק א' - תכנון ההוראה-למידה-הערכה פרק זה מציג את תפיסת העיצוב בתכנון ההוראה-למידה-הערכה; את העקרונות לתכנון ההוראה-למידה-הערכה לקידום למידה משמעותית ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21; ואת מרכיבי תכנית הוראה-למידה-הערכה.

פרק ב' - יחידות הוראה-למידה-הערכה לשכבות א'-ד' בנושא ירושלים.

הנספחים כוללים פירוט תפקודי לומד עיקריים בגיל החינוך היסודי ואת הכלי ”רואים שש שש”.

נושא ירושלים לכיתות ה'-ו' פותח על-ידי המזכירות הפדגוגית. הדוגמאות שלפניכם עוצבו תוך ראיית הרצף החינוכי כפי שהוא בא לידי ביטוי בתכנית הלימודים במולדת חברה ואזרחות, בהישגים המצופים במולדת חברה ואזרחות² ובתכנית בנושא ירושלים³ וכן בתפקודי לומד עיקריים כפי שהם מוגדרים בחוזר המנהל הכללי ”אבני דרך ללמידה משמעותית”⁴.

- 1 שרמר, ע' (תשע”ג). **תכנון לימודים - עיון מושגי**, [גיליון 8. ירושלים]: משרד החינוך.
- 2 תכנית הלימודים מולדת חברה ואזרחות לבית הספר היסודי [כיתות ב-ד לבית הספר הממלכתי והממלכתי דתי הערבי והדרוזי. משרד החינוך: המזכירות הפדגוגית האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים. 2002.
- 3 ירושלים תכנית בין תחומית לבתי הספר היסודיים. המזכירות הפדגוגית. אגף א' לפיתוח פדגוגי. 2017. http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/alon_haagaf/alon5/Jerusalem.
- 4 אבני דרך ללמידה משמעותית. <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/LemidaMashmautit/mashmautit/>.

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

פרק א'

תכנון ההוראה-למידה-הערכה⁵

המורה הוא המעצב את תכנית הלימודים של תלמידיו. לדעת Wiggins ו-McTighe (1999) במהות ההוראה עומדים פעולת העיצוב של תכנית הלימודים, התנסויות הלמידה וההערכה לשם למידה והשגת מטרות מוגדרות לפי צורכי התלמידים.

עודד שרמר הגדיר לפני למעלה משני עשורים במאמרו מאיר העיניים "תכנית לימודים - עיון מושגי"⁶ את תכנית הלימודים של הכיתה בזו הלשון: "תכנית הלימודים של הכיתה היא המערך השיטתי והמובנה של ההתנסויות שהמורה מזמן לכל פרט בכיתתו, אך גם לו עצמו. בהתנסויות אלה הם חווים את השיג - ושיח עם הידע, שוקעים בו ושואבים מתוכו, ובגינם עולמם מתרחב ונפשם גדלה ונפתחת בפני אפשרויות חדשות, או שעולמם מצטמק וקטן ורוחם מצמצמת את עצמה ונאטמת בפני אפשרויות חדשות".

המורה מעצב את תכנית הלימודים של הכיתה באמצעות תכנון שוטף של ההוראה-למידה-הערכה הכולל "סדרה של פעולות שבמהלכן נעשים בחירה, שיבוץ, הפקה והערכה של תוצרים חינוכיים ושל האמצעים להשגתם"⁷ בהתאם לצורכי התלמידים ומאפייניהם, לתכנית הלימודים הארצית, לתפקודי הלומד שאותם שואפים לפתח במאה ה-21, לדגשים ולצרכים של בית הספר וקהילתו.

תכנון הוא מחשבה מוקדמת על פעולה או פעולות שעלינו לבצע על-מנת שנוכל להשיג מטרה או לפתור בעיה. התכנון כולל למידה מניסיון העבר, היכרות עם ההווה והצעות לדרכי פעולה בעתיד.

Wiggins ו-McTighe (1999) מציעים לתכנן את יחידות ההוראה-למידה כך שתהיינה ממוקדות תוצאות ושגם התלמידים והוריהם יוכלו להעריך את מידת השגת התוצאות. ההישגים המצופים (סטנדרטים) בתכנית הלימודים מגדירים מה על התלמידים לדעת ולהיות מסוגלים לעשות. הם מספקים למורים את מסגרת ההתייחסות שעוזרת להם לזהות את סדרי העדיפויות בהוראה-למידה ומנחים אותם בעיצוב יחידות הלימוד, תהליכי ההוראה-למידה וההערכה.

בניית יחידות ההוראה-למידה היא למעשה עיסוק בתכנון לימודים שבו מתרגם המורה את תכנית הלימודים הארצית לשפת המקום בהתאם למאפייני התלמידים, צורכיהם והדגשים של בית הספר וכן לתהליך ביצוע ההוראה. על אף שהמורה מגדיר את

5 סקירה זו מבוססת על האוגדן מסלולים אל למידה משמעותית, 2015.

6 שרמר, ע' (תשע"ג). **תכנון לימודים - עיון מושגי**, [גיליון 8. ירושלים]: משרד החינוך.

7 שם

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

היעדים או ההישגים שאליהם הוא שואף להביא את תלמידיו ומתכנן את התהליכים להשגתם, פעולת העיצוב היא תהליך דינאמי של שינוי והתאמה מתמידים מתוך קשב להתרחשויות בתוך תהליך היישום.

מבחינה זו יחידת ההוראה היא מתווה ולא תכתיב.

על יחידת ההוראה-למידה לזמן למידה משמעותית הן בהתייחס לתוכני הלמידה וההישגים המצופים והן בהתייחס לתהליך הלמידה.

למידה משמעותית זו למידה המאופיינת בשלושה רכיבים המתקיימים בו זמנית: ערך ללומד ולחברה, מעורבות ורלוונטיות:

- **ערך ללומד ולחברה:** הנלמד נתפס כבעל חשיבות הן בעיני הפרט והן בעיני החברה. תהליך הלמידה מזמן הבנה מעמיקה, מעודד הישגים אקדמיים וחברתיים, מצוינות ומיצוי פוטנציאל אישי והתפתחות קוגניטיבית, תוך אישית - רגשית, בין אישית - חברתית-ערכית וחושית-תנועתית.
- **רלוונטיות:** הנלמד נקשר לבסיס ידע קיים אצל הלומד. הלומד תופס את הנלמד כמעניין וכמאפשר לו התפתחות אישית בהתאם להעדפותיו ולתחומי העניין שלו, העמקה בנושאים שמעניינים אותו, התנסויות ופעילויות מגוונות העונות לצרכיו.
- **מעורבות:** התלמיד פעיל בתהליך הלמידה ומגלה סקרנות, יוזמה והנעה ללמידה הכוללת היבטים מגוונים של התנסויות שכליות, רגשיות, גופניות, אומנותיות, יצרניות ואחרות. הלמידה מלווה בחוויה רגשית וקוגניטיבית מעניינת ומאתגרת את הלומד.

הישגים - הישגים על פי מטרות החינוך⁸ כפי שנקבעו בתכניות הלימודים הארציות ותפקודי לומד במאה ה-21 וכן הישגים המוגדרים על ידי בית הספר והתלמידים.

תפקודי לומד במאה ה-21: בתפקודים כוונתנו לגישות, נטיות, ידע, מיומנויות והרגלים כפי שאלה באים לידי ביטוי בהתנהגות עצמאית של הפרט הלכה למעשה במצבי חיים שונים, או ביצועים בלשונו של Gardner (1997)⁹. משרד החינוך הגדיר 6 קבוצות של תפקודי לומד במאה ה-21 שאותן יש לפתח: קוגניטיביים ומטה קוגניטיביים, תוך אישיים, בין אישיים, חושיים תנועתיים והכוונה עצמית בלמידה. כל קבוצת תפקודים מכילה היבטים קוגניטיביים, רגשיים, ערכיים והתנהגותיים. כך לדוגמה: הכוונה עצמית בלמידה מערבת היבטים מטה קוגניטיביים וקוגניטיביים, רגשיים-מוטיבציוניים והתנהגותיים של התלמיד. איכות האינטראקציה

8 חוזר מנכ"ל סא/2[א], 2 באוקטובר 2000.

9 Gardner, H. (1997). Big thinkers: Howard Gardner on Multiple Intelligences. <http://www.edutopia.org/multiple-intelligences-howard-gardner-video#graph1>

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

בין מרכיבים אלה משפיעה על ביצועי התלמיד ועל הישגיו בלימודים (Pajares, 2008; Pintrich, 2004; Schunk, 2005; Zimmerman, 2008)¹⁰. בדוגמאות משולב פיתוח מדורג¹¹ של התפקודים בקבוצות השונות כחלק מתהליך ההוראה-למידה השוטף¹².

יחידת הוראה-למידה יכולה לכלול מערך שיעור אחד או מספר מערכי שיעור.

ב-CRLT¹³ מגדירים מערך שיעור כמפת דרכים של המורה אל עבר השגת יעדי הלמידה של התלמידים באופן אפקטיבי בתוך מסגרת זמן מוגדרת, וכן את הדרכים להעריך זאת. אנו מציעים לאמץ את הדגם של - Wiggins ו-McTighe (1999) לתכנון מערך שיעור לפיו תכנון מהלך השיעור חשוב להגדיר את יעדי הלמידה - מה התלמיד יידע? ומה התלמיד יידע לעשות? - ואת אופן קבלת המשוב על השגת היעדים. בהתאם לכך יש לעצב את הפעילות הלימודית. דגם זה מאפשר הלימה בין מרכיבי השיעור והתמקדות בתוצאות שאליהן שואפים להגיע.

ניתן לזהות ארבע גישות עיקריות בחינוך שלכל אחת מהן יש השפעה על עיצוב תכנית הלימודים ועל תהליכי ההוראה-למידה-הערכה המזומנים לתלמיד. כל גישה נגזרת מתפיסות ומהנחות יסוד בדבר טבע האדם, מהות הדעת והלמידה.

הגישות הן:

1. **גישה ממוקדת חברה:** לפי גישה זו על מערכת החינוך להכשיר אנשים לתפקידים בחברה. החברה קובעת מהו הידע הנדרש לשם כך. המורה הוא "צינור" להעברת מסרים, ערכים, תכנים ומיומנויות שהחברה הגדירה כבעלי ערך. על התלמידים לקלוט את המידע ולרכוש את המיומנויות.

2. **גישה ממוקדת מורה:** לפי גישה זו המורה הוא בעל מומחיות בהוראה. הוא פועל כצרכן נבון המארגן את תכנית

10 וידיסלבסקי, מ' (2015). מסלולים אל למידה משמעותית. ירושלים: משרד החינוך

11 בפיתוח מדורג הכוונה להתאמת תהליכי ההוראה-למידה=הערכה ללומדים: הלומדים שונים זה מזה בסגנונות הלמידה שלהם ובהתפתחותם הרגשית-קוגניטיבית-חברתית. שונות זה מצריכה פיתוח תפקודי לומד תוך התאמה של המשימות הלימודיות ללומדים השונים בהלימה לשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים ולצורכיהם הייחודיים. התאמה זו מתבצעת באמצעות יצירת רצפים בלמידה על ידי יצירת הקשרים מסוגים שונים ובאמצעות זימון מטלות במבנים חברתיים שונים. דוגמאות לרצפים: [ראה נספח רצפים בלמידה]

12 הלומד המלמד ומה שביניהם. מתפיש ליישום. תשע"ד [meyda.education.gov.il/files/lemidaMashmaitit/lomedmelamed.doc](http://files/lemidaMashmaitit/lomedmelamed.doc)

13 Milkova . S. Strategies for Effective Lesson Planning CRLT (Center for Research on Learning and Teaching) (<http://www.crlt.umich.edu>).

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

הלימודים, בוחר בדרכי הוראה ומעצב את ההוראה תוך התאמה לתפקודי הלומדים השונים במטרה להביא אותם להישגים הסטנדרטיים.

3. **גישה ממוקדת לומד:** ההנחה היא שהדעת נבנית על ידי הלומד בתהליך פעיל של הבנייה בנושאים, תכנים ותהליכים שמעניינים אותו. המורה נענה לסקרנות של התלמיד, לסגנון למידתו ולהעדפותיו ומעצב בהתאם לכך את תהליך הלמידה.

4. **גישה רב-ממדית:** לפי גישה זו הלומד פועל להבניית הידע שלו הן באופן עצמאי והן בתוך יחסי גומלין חברתיים; תכנית הלימודים מורכבת הן מבסיס ידע וערכים שהחברה מגדירה והן מנושאים המעניינים את הלומד ונותנים מענה לצרכיו. תפקיד המורה הוא לתווך להבנה, למשמעות ולסייע ללומד לראות את הערך והרלוונטיות של הנלמד. תהליך הלמידה הוא דינאמי ומתעצב בתוך כדי התרחשותו והוא כולל שימוש בדרכי למידה שונות על פי הצורך ובדרכים מגוונות לייצוג הנלמד.

המודלים המסורתיים לתכנון ההוראה-למידה שירתו גישה ממוקדת חברה או גישה ממוקדת מורה. מבנה שיעור כלל בדרך כלל פתיחה, "הקנייה" או העברת מידע, תרגול ואימון, מתן שיעורי בית, וסיכום והערכה לא תמיד בסמוך למועד ההוראה.

הגישה הממוקדת לומד והגישה הרב-ממדית שבמדיניות לקידום למידה משמעותית מעוררות את השאלות הבאות:

1. כיצד ניתן לתכנן הוראה-למידה כשהלמידה נתפסת כתהליך דינאמי של הבניית ידע על ידי הלומד ובתוך יחסי גומלין עם אחרים? וכשההוראה אינה רק הקנייה והעברה של מידע?

2. אם שואפים לתת מענה לשונות בין התלמידים, לעניין ולהעדפות שלהם, האם על המורה לפתח לכל יחידת הוראה-למידה ולכל שיעור מספר תכניות הוראה-למידה כמספר התלמידים?

3. בהנחה שאכן הוכנה תכנית הוראה-למידה מותאמת לכל תלמיד, כיצד ניתן ליישם באותה מסגרת של לומדים ובאותו זמן את תכניות ההוראה-למידה השונות?

להלן נציג את העקרונות לתכנון ההוראה-למידה-הערכה לפי הגישה הרב ממדית ואת מרכיבי תכנית של יחידת הוראה או שיעור תוך מענה לשאלות אלה.

העקרונות לתכנון ההוראה-למידה-הערכה לקידום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

בתכנון ההוראה-למידה-הערכה יש להתחשב בהיבטים עיקריים אלה:

- **השלב ההתפתחותי של התלמיד:** לפי פאז'ה, ילדים עוברים עם הגיל ארבעה שלבים עיקריים בהתפתחות חשיבתם באופן ספונטאני ללא התערבות של המבוגר.

- **ההתפתחות האפשרית של התלמיד:** לפי יגודצקי¹⁴, למידה היא תהליך המתקיים במרחב הבין-אישי שבין הלומדים לבין אחרים משמעותיים. על המלמדים לזהות את התפקוד העכשווי של התלמיד ואת טווח ההתפתחות הקרובה שאליה יוכל התלמיד להגיע באמצעות תיווך שלהם.
- **הידע והתפקוד העכשווי של הלומד:** כדי להבטיח רלוונטיות של הנלמד, על המידע החדש להיקשר אל הסכמות שכבר ישנן במוחו של הלומד. כמו כן יש להתחשב בשלב שבו נמצא הלומד בלימוד הנושא או המיומנויות. לפי Shuel (1990)¹⁵, למידה משמעותית, מורכבת, היא תהליך התפתחותי. אופי תהליך הלמידה משתנה עם ההתקדמות ברכישת השליטה והמיומנות בגוף הידע.
- **פיתוח הוליסטי של התלמידים:** בתכנון ההוראה-למידה-הערכה יש להתייחס הן להישגים המצופים בתחום הדעת והנושא הנלמד והן לפיתוח תפקודי הלומד תוך הימנעות מיצירת עומס קוגניטיבי.
- אחד הכלים הנפוצים בתכנון הוראה-למידה-הערכה הוא הטקסונומיה (ביוונית: טקסים = סידור, ונומוס = חוק). פסיג (2000)¹⁶ מגדיר "טקסונומיה" (תסוויג) "מערכת צורנית המסודרת בסדר מדרגי בעל משמעות, כך שהשגת מטרה בשלב גבוה, מותנית בהשגת מטרות קודמות לה". המטרות העיקריות של הטקסונומיה: תכנון לימודים לפי רמות מורכבות ובדיקת הישגים. הטקסונומיה מציעה גם את האפשרות לבחון הישגים בתהליכי הוראה המתוכננים לפי מטרות אלה. השלבים לפי בלום¹⁷ הם ידע, הבנה, יישום, אנליזה, סינתזה והערכה. פסיג מוסיף את שלב ההשכלה. הטקסונומיה של בלום מדגישה היבטים קוגניטיביים. לעומת זאת הטקסונומיה של קרתוואל¹⁸ כוללת גם היבטים תוך אישיים ובין אישיים: קבלה, היענות, התייחסות ערכית, ארגון, אפיון ערך או מערכת ערכים.
- **סגנון הלמידה והעדפות למידה של הלומד:**¹⁹ ערוצי הקליטה וערוצי הביטוי של תלמידים נבדלים זה מזה. יש תלמידים שמעדיפים ללמוד באמצעות חוש הראייה, יש תלמידים שמעדיפים ללמוד באמצעות חוש השמיעה, יש תלמידים הלומדים היטב באמצעות פעילות בתנועה, ואחרים מיטיבים ללמוד באמצעות פעילות ומגע עם חומרים.

-
- 14 מיכל צלרמאיר, מ' וקוזולין, א'. [עורכים]. (2004). לב יגודצקי למידה בהקשר חברתי התפתחות התהליכים הפסיכולוגיים הגבוהים. עורכים: ספרית אדום כהה, סדרת קו אדום, תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. 2004
- 15 Shuel, T. J. (1990). Phases of Meaningful Learning. Review of Educational Research. Winter 1990: 60,4: ProQuest Central.
- 16 פסיג, ד' (2000). מיומנויות וכישורי למידה עתידיים. אוניברסיטת בר-אילן.
- 17 אצל פסיג שם
- 18 אצל פסיג שם
- 19 National Center for Universal Design <http://www.udlcenter.org/> January 10, 2014

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

• **עקרונות הוראה-למידה ודרכים המקדמות למידה משמעותית:** ערך, רלוונטיות, הבנה, מעורבות ועניין של התלמידים והישגים שאליהם שואפים להגיע.

בספרות החינוך²⁰ זהו 8 עקרונות ודרכים עיקריים. על יד חלק מהדרכים רשמנו דוגמאות מתוך יחידת ההוראה לכיתה א'.

הקוראים מוזמנים להשלים ולהוסיף דוגמאות מתוך היחידות.

העקרונות והדרכים העיקריים על פי ספרות החינוך:

א. מיקוד ביעדים, הישגים ברורים

1. **קביעת יעדי למידה ספציפיים אך גמישים.** היעד הוא הגדרה של מה התלמיד ילמד ומה הוא יידע לעשות ביחידות הלימוד או השיעור. על היעדים להיות מאתגרים בהתייחס לידע עכשווי של התלמיד, אך לא מתסכלים ומנותקים מבסיס ידע חיוני ללמידה החדשה. יש לרכז מאמץ ביעד או ביעדים ספורים בלבד בכל שיעור. דוגמה: התלמיד יבין את משמעות השם "ירושלים".

2. **הגדרה והמשגה של יעדי למידה או מטרות על ידי התלמידים עצמם.** דוגמה: כיצד אנו יודעים שאנו מבינים דבר מה?

3. שיתוף תלמידים והורים ביעדי הלמידה

יש לתווך ללומדים את הערך של הנושאים הנלמדים על ידי הבהרת הרציונאל להכנסתם לתכנית הלימודים ושיתוף הלומדים בהגדרת מטרות הלמידה ויעדיה. דוגמה: מדוע, לדעתכם, חשוב להכיר את השמות שנתנו לירושלים?

4. **יצירת מחויבות, מעין חוזה למידה, עם התלמידים להשגת היעדים ולחיזוק מעורבותם בלמידה.** ניתן לעשות זאת על ידי כך שהתלמיד מזהה, מה הוא כבר יודע בנושא? מה עליו לדעת עוד בנושא? מה עליו לעשות כדי להגיע לכך? דוגמה: דנים בשאלה, מה כדאי לעשות כדי שכל התלמידים יקבלו את המידע?

ב. קבלת מידע ומתן משוב שוטף מקדם על השגת היעדים והלמידה של התלמידים

1. קביעה יחד עם התלמידים של קריטריונים ברורים שיעידו שהתלמיד מבין את הנלמד ויודע לבצע את המצופה. דוגמה: מחליטים שכל זוג יעצב כרטיסייה עם השם ומשמעותו.

20 Killian. S. (2015). 8 Strategies Robert Merzano and JOHN Hattie Agree On. <http://www.evidencebasedteaching.org.au/robert-marzano-vs-john-hattie/>

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

2. המשוב המקדם צריך להינתן סמוך לפעילות הנדרשת. דוגמה: דנים בשאלה, האם ניתן להסיק מסקנות נוספות מכך שלירושלים ניתנו שמות רבים?

3. שיתוף התלמידים בהערכת למידתם. דוגמאות: תלמידים המעוניינים בכך, משתפים במסקנה שהסיקו וכיצד הסיקו את המסקנה. משוב על תהליך הלמידה והתוצר: מה למדת? האם היו קשיים? כיצד התמודדת עם הקשיים? מדוע בחרתי בתוצר זה?

4. ביטוי של הערכה והוקרה מכוונת לפרט על מאמציו תוך שימוש בסימנים מוסכמים עם התלמידים. דוגמה: מכינים ספר כיתתי שבו יש תוצר של כל תלמיד ומציגים את הספר גם בפני הורים.

ג. הוראה מפורשת הכוללת הבהרה, מה על התלמיד לדעת והדגמה מה עליו להיות מסוגל לעשות

5. שימוש באמצעי המחשה והדגמה של תופעות, תכנים, תהליכים וכד'. דוגמאות: המורה מזכירה את העיסוק בשם שלי..., תצוגה של סמלים שונים.

6. שימוש בתרשימים ובמארגנים גרפיים כדי לסייע לתלמידים לזהות קשרים שונים בין פרטי מידע ולארגן ידע כגון שלבים, סיבה ותוצאה, סדר עולה או יורד, רשימה, השוואה וכד'. דוגמה: הצגת העדפה של שם משמותיה של ירושלים באמצעות דיאגרמה פשוטה.

7. שימוש ברמזים מקדמים הבנה. דוגמה: למה זה דומה? ממה זה שונה?

8. עידוד תלמידים להביע התייחסות אישית, הנמקה והבהרה לגבי תובנותיהם. דוגמה: תלמידים המעוניינים בכך משתפים, כיצד הסיקו את המסקנה.

9. שימוש בשאלות ברמות חשיבה שונות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

ד. זימון התנסויות למעורבות פעילה של התלמיד בנלמד והבניית הידע שלו

1. עידוד תלמידים לקשר בין המידע²¹ החדש לבין הידע הקיים שלהם. דוגמה: המורה מזכירה את השמות הנוספים שהכירו...
2. המללה, המשגה, כתיבת רשימות וייצוג רעיונות ותובנות ביחס לנלמד. דוגמה: מפגשי "מעגל הקסם" המזמנים לכל תלמיד אפשרות לשתף וגם ללמוד מעמיתיו.
3. יישום המידע החדש בפתרון בעיה רלוונטית. דוגמה: מבררים מה זה מקור מידע. דנים במקורות מידע שמהם יוכלו לקבל תשובה למשמעות של כל שם.
4. ביצוע דדוקציות והדגמת עיקרון, מושג, תופעה וכד' על דברים קונקרטיים. מתן דוגמאות מחיי היום יום לתוכן שבו עוסקים.
5. שימוש בהשוואה, באנלוגיות ובמטפורות בהתייחס למידע. דוגמה: משתפים ומשווים תשובות.
6. הבניית תהליכים וזיהוי השלבים בהם.
7. ביצוע מניפולציות בחומרים שונים להמחשה, הדגמה, בדיקת רעיונות והשערות וכד'.
8. מתן חיזוקים למאמץ.

ה. עידוד תלמידים לעבוד יחד

1. פיתוח מיומנויות ללמידה שיתופית. דוגמה: המורה מזכירה כיצד עובדים בזוג.
2. זימון אפשרויות ללמידה שיתופית במבנים חברתיים מגוונים ובמסגרות שונות - בכיתה ומחוצה לה - כחלק משגרת הלמידה. דוגמה: תלמידים משכבת כיתות ו' מהווים מקור מידע.

21 מידע - אוסף של נתונים ופריטי עובדות וארגון שלהם בדרך כלשהי. ענת זהר מדמה מידע לערימת קוביות המפוזרות על השטיח ללא סדר וללא קשר.

ידע - ארגון של המידע באופן המאפשר לקשור בין פריטי מידע שונים, לענות על שאלות ולנבא התנהגות עתידית. ידע הוא מה שלומד יוצר מהמידע על ידי פירושו, קישור בין פריטיו והענקת משמעות אישית לו. ענת זהר מדמה את הידע למבנה כלשהו שילד בנה מהקוביות, למשל: בית. בניגוד לערימה הסתמית, למבנה יש סדר, ארגון ומשמעות [זהר, ע' (2013)]. ציונים זה לא הכול. לקראת שיקומו של השיח הפדגוגי. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

3. עידוד תלמידים ליצור קשרים בין פריטי מידע שונים על סמך נקודות ראות שונות ועימות של דעות, בחינת חלופות ובירור משמעויות של מושגים במסגרת למידה בקבוצות קטנות.

ו. ביסוס הנלמד

1. חשיפה למידע החדש באופנים שונים ובמצבים שונים
2. ביצוע חזרה על הנלמד
3. הקדשת זמן לתרגול ואימון
4. עידוד תלמידים לתקן את שגיאותיהם, לדייק ולשפר תוצרים

ז. מתן הזדמנויות לתלמידים ליישם את הידע שלהם

1. לסייע לתלמידים להסביר את ההנחות, ההשערות והמסקנות שלהם.
2. לזמן מטלות מובנות ופתוחות מגוונות שבאמצעותן תלמידים יכולים להגיע להכללות ולבחון השערות והנחות.
3. לעודד תלמידים לשתף עמיתים בידע שלהם.

ח. טיפוח מסגלות עצמית של התלמיד

כלומר: חיזוק האמונה של התלמיד בדבר יכולתו לעמוד בהצלחה באתגרים ובמטלות שונות.

1. זימון מצבי הצלחה
2. ביטוי מפורש של אמן ביכולתו של התלמיד לעמוד במטלה
3. מתן הוקרה על הצלחה וגם על מאמץ

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

מרכיבי תכנית הוראה-למידה-הערכה

תוכני הלמידה:

נדרש איזון בין ארבעת המקורות העיקריים לתכנית הלימודים של התלמיד:

תחומי העניין של התלמיד וצרכיו: כדי לתת מענה להעדפות התלמיד, חשוב לאפשר לו בחירה בלימוד נושאים המעניינים אותו וכן לזמן עיסוק בסוגיות ובדילמות בעלות ערך לחברה ולפרט בין אם אלה שאובות מתכנית הלימודים הרשמית ובין אם מהתרחשויות בסביבת החיים של התלמידים, בארץ ובעולם. גם צמצום מספר המקצועות והנושאים הנלמדים בו-זמנית וארגון תכניות הלימודים סביב חומר גרעיני ומעגלי הרחבה והעמקה מאפשר לזמן לתלמידים בחירה לפי עניין אישי.

תכנית הלימודים הממלכתית: תכנית הלימודים הממלכתית משקפת תכנים, מושגים, ערכים, עקרונות ומיומנויות ותפקודי לומד במאה ה- 21 שבית הספר מנחיל לתלמידיו וכן את ההישגים הנדרשים בתחומים השונים. תכניות אלה הן בסיס ללמידה מתמשכת על פני הרצף החינוכי. חשיבות רבה נודעת לקישור של הנלמד לסוגיות רלוונטיות בחיי התלמידים ולתיווך לראיית הערך של הנלמד הן להם והן לחברה.

תכנית הלימודים של בית הספר: בתי ספר בוחרים להתמקד בסוגיות ובנושאים הנובעים מצרכים מקומיים, כמו: מאפייני קהילת בית הספר ומתוך רצון לטפח יוזמות וייחודיות.

פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 :

בתפקודים כוונתנו לגישות, נטיות, ידע, מיומנויות והרגלים כפי שאלה באים לידי ביטוי בהתנהגות עצמאית של הפרט הלכה למעשה במצבי חיים שונים, או ביצועים בלשונו של Gardner (1997)²². ניתן לזהות רמה ואיכות של תפקוד באמצעות תצפית ישירה בתלמיד בעת פעילותו ובאמצעות ניתוח תוצרי למידתו. במחקר משתמשים גם בתגובות נשאלים לגבי מצבים היפותטיים [כגון: כיצד הדמות הגיבה, לדעתך, ל...].

תפקודי לומד חיוניים עיקריים במאה ה-21 באים לידי ביטוי בתחומים הבאים:

- שכלי-קוגניטיבי: תפקודים קוגניטיביים כוללים חשיבה החל מרמת הזיהוי והזיכרון ועד לרמות של יישום, ניתוח, סינתזה והערכה, חשיבה ביקורתית ויצירתית.

22 Gardner, H. (1997). Big thinkers: Howard Gardner on Multiple Intelligences. <http://www.edutopia.org/multiple-intelligences-howard-gardner-video#graph1>

- תפקודים מטה קוגניטיביים כוללים חשיבה על חשיבה, על משמעות הידע, על התהליכים והאסטרטגיות שבהם משתמש הפרט בתהליכי חשיבתו ולמידתו וכן על מודעות של האדם על עצמו ועל אחרים כאנשים חושבים.
- רגשית תוך אישי: תפקודים תוך אישיים כוללים מודעות עצמית, תחושות מסוגלות עצמית, ויסות עצמי של רגשות והתנהגויות, ופעולה מתוך מודעות לנקודות החוזק והתורפה האישיות, והתמודדות חיובית עם מצבי מצוקה, כישלון ואתגר.
- חברתי בין אישי: תפקודים בין אישיים כוללים ניהול תקשורת בין אישית מכבדת עם הזולת וגילויי רגישות, סובלנות והתחשבות כלפיו, עבודה בצוות תוך שיתוף פעולה, ויתור, בניית הסכמות וביצוע תפקידים.
- חושי-תנועתי: התפקודים החושיים-תנועתיים כוללים ניהול אורח חיים בריא, שימוש בחושים ותנועה ללמידה, תפקוד תקין, ביטוי עצמי, הבעת רגשות, רעיונות וייצוג ידע.
- הכוונה עצמית וניהול עצמי: לפי בירנבוים (1997)²³, הכוונה עצמית וניהול עצמי בלמידה הם מקבץ של תפקודים קוגניטיביים, מטה קוגניטיביים, תוך אישיים, בין אישיים וניהול משאבים. הכוונה עצמית וניהול עצמי בלמידה כוללים הנעה פנימית, בחירה במטרות (ובכלל זה בלמידה), תכנון דרכים להשגתן, ביצוע התכניות והערכת התהליכים והתוצר, וארגון הסביבה, הזמן והמשאבים הדרושים להשגתם.

ההפרדה לתחומים השונים היא מלאכותית ונעשית לצורך התמקדות והעמקה בכל פעם בהיבט מסוים. בפיתוח התפקודים השונים רצוי לקיים הן הוראה מפורשת ותרגול ואימון לפי הצורך וכן לשלב את פיתוחם בתהליכי ההוראה-למידה השוטפים בתחומי דעת ובנושאים שונים.

ביחידות ההוראה בחוברת זו כללנו בהכוונה עצמית בלמידה ובניהול את שיתוף התלמידים בקבלת החלטות על למידה ובכלל זה הגדרת מטרותיה, הכרת מקורות מידע שונים, תכנון הלמידה ומשוב על הלמידה.

בפיתוח התפקודים השונים יש שלוש גישות עיקריות:

1. **הוראה מפורשת** של אסטרטגיות ומיומנויות המרכיבות את התפקודים השונים כחלק ממטרות ההוראה (בנוסף למטרות ההוראה בתחום הדעת).
2. **גישה אינטגרטיבית** המשלבת פיתוח תפקודים שונים בתוך הוראת תחומי הדעת באמצעות ההתנסויות ודרכי הלמידה המזומנות לתלמידים. כך לדוגמה בתוך תהליכי הלמידה בתחומי הדעת השונים נעשה שימוש בדרכי למידה כמו

23 בירנבוים, מ' (1997). בהבניה מתמדת. ירושלים: משרד החינוך

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

עבודת צוות, פתרון בעיות ולמידת עמיתים או בתוכני למידה משולבי חשיבה מסדר גבוה ובחינת התכנים מנקודות מבט חברתיות-רגשיות.

3. גישה סביבתית שמדגימה באמצעות מסרים גלויים וסמויים בעצם התנהלותה יישום אפקטיבי של התפקודים השונים. גישה זו מתמקדת ביצירת סביבת למידה אפקטיבית, מוגנת, מכבדת, אכפתית, המקיימת תהליכי הוראה-למידה וחינוך איכותיים ומנוהלת היטב.

ביחידות המובאות בזאת בחרנו לשלב בין שלוש הגישות.

יש לפתח כל תחום באופן מכוון וממוקד וגם לשלב את פיתוחם של התחומים השונים בתוך תכנית הלימודים של בית הספר לאורך כל שנות הלימוד. במיוחד חשוב להתאים את הפיתוח של התפקודים השונים למאפייני סביבת החיים במאה ה-21. זו סביבה דינאמית, משתנה תדיר, ועתירת שינויים חברתיים, תרבותיים, כלכליים וטכנולוגיים. חשיבות מיוחדת נודעת לפיתוח ששת התחומים לתפקוד הנדרש ברשת.

פיתוח מכוון ומזדמן של כל קבוצת תפקודים תורם לקידומו של התלמיד באותו תחום, אולם לכל קבוצת תפקודים השפעה גם על התפקודים האחרים. לכן יש חשיבות רבה לפיתוח כל התפקודים באופן עקבי ומכוון ולאורך זמן. פיתוח תפקודי הלומדים בתחומים הקוגניטיביים (חשיבה), המטה קוגניטיביים (חשיבה על חשיבה), הבין אישיים (רגשיים), התוך אישיים (חברתיים), החושיים תנועתיים והמסוגלות העצמית ללמידה וניהולה תורמים לרווחה הרגשית והחברתית של התלמידים, לבריאותם, להעלאת ההישגים, להשתלבות טובה יותר של התלמידים בחברה ולתרומתם לה. הדבר מקדם את המסוגלות של התלמידים להתמודד עם אתגרי המאה ה-21. עם זאת אין לאלץ או לפתח את כל קבוצת התפקודים בשיעור אחד או ביחידה אחת.

בדוגמאות ניתן לראות כי בכל שכבת גיל יש מודעות לפיתוח התפקודים השונים במדרג המתאים לגיל וכי הפיתוח של התפקודים הוא ספיראלי לאורך השנים.

ארגון התכנים

מוצע לארגן את התכנים במבנים שונים על פי מטרות הלמידה שנקבעו: לפי תחומי הדעת; לפי אשכולות נושאיים המאפשרים הצגת תמונת עולם מורכבת ועשירה והבנת זיקות ויחסי גומלין בין תחומיים; לפי יסוד מארגן המאפשר חיזוק והעמקה של תחום מסוים במיומנויות יסוד, בתהליכים, בערכים, פיתוח מושגים ועוד. חיוני תיאום בין המורים בארגון תכנית הלימודים ובפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21.

בתכנון יחידת ההוראה ומערך השיעור על המורה להגדיר מה יהיה על התלמיד לדעת, להבין, ולדעת לעשות בנושא הנלמד. הגדרת נושא השיעור ויעדיו תהיה לאור **ערכו לחברה וללומדים והרלוונטיות** שתהיה לו עבורם.

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

יעדים ללמידה, ההישגים המצופים

היעדים של יחידה או קורס מתארים מה מצופה שתלמידים ילמדו ויהיו מסוגלים לעשות במסגרת תכנית הלימודים שלהם בתכנים או בנושא הנלמד ובתהליכי הלמידה.

על היעדים להיות ברורים, ממשיים ומדידים בהתייחס לנושא השיעור, להבנת התלמידים את התוכן הנלמד ולתובנות שתהיינה להם בעקבות השיעור וכן בהתייחס לתפקודים שמעוניינים לפתח.

תכנון ההערכה על הלמידה וההוראה²⁴

מחקרים מראים כי הערכה לשם למידה היא אחת הדרכים החשובות ביותר לקידום למידה משמעותית ולהעלאת רמת ההישגים של הלומד²⁵. כדי שהערכה תקדם למידה משמעותית, עליה להיות בעלת ערך בכך שהיא מאפשרת הפקת משוב איכותי, מבנה ומעצים. עליה להיות רלוונטית בכך שהיא מספקת למורה ולתלמיד מידע לגבי ההתקדמות בהשגת יעדי הלמידה. בירנבוים [2007]²⁶ מציינת כי "תנאי הכרחי להצלחה של הערכה לשם למידה [הל"ל] הוא שיתוף התלמידים בתהליך ההערכה".

כאן כוונתנו להערכה המספקת למורים ולתלמידים מידע לגבי מידת השגת היעדים וביצוע שינויים בשיעור או ביחידה לפי הצורך. ההערכה יכולה להתבצע באמצעות התבוננות בפעילות התלמידים במהלך השיעור ובתוצרי ההתנסות שלהם וכן באמצעות שאלות התלמידים, מצד אחד, ושאלות המורה, מהצד האחר. דרך מועילה יכולה להיות כתיבת סיכום קצרצר על ידי התלמידים שמתייחס למה למדו בשיעור, דעתם על הנלמד, תובנות שיש להם ולרפלקציה על תהליך הלמידה. על ידי כך תוכל המורה לקבל מידע גם על הערך שתלמידים ייחסו ללמידה ולדרך הלימוד, לפרשנות של תלמידים לגבי הרלוונטיות של הנלמד ולמידת מעורבותם בלמידה. שיתוף המליאה במדגם של משוברים כאלה מהווה חזרה על הנלמד, וגם מאפשר למורה לזהות תפיסות שגויות והבהרות נדרשות.

מהלך השיעור והתנסויות הלמידה

על התכנית לתת מענה לשונות הרבה בין התלמידים מבחינת הידע והניסיון הקודם שלהם, ההנעה ללמידה והעדפות הלמידה. לכן יש צורך בתכנון הדרכים לזיהוי ידע עכשווי של התלמידים בנושא ועמדות שלהם כלפיו; תכנון דרכים להצגת הנושא כדי שהתלמידים יבינו את ערכו להם ולחברה וכדי ליצור מעורבות של התלמידים; תכנון דרכים לשיתוף התלמידים במטרות השיעור

24 ראו חוזר מנכ"ל התכנית הלאומית ללמידה משמעותית - מבחנים פנימיים כחלק מההערכה על פני הרצף החינוכי, חוזר מנכ"ל תשעה/2[א], י"ג בתשרי התשע"ה, 07 באוקטובר 2014.

25 Assessment Reform Group, 2002. http://assessmentreformgroup.files.wordpress.com/2012/01/10principles_english.pdf

26 בירנבוים, מ' [2007]. הערכה לשם למידה. **הד החינוך**.

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

ויעדין; בחירה בדרכים מגוונות להבניית הידע ולפיתוח הבנה מעמיקה בנלמד, כגון: הסתייעות בדוגמאות ממציאות החיים, אנלוגיות והמחשות, התנסויות של התלמידים, ארגון הלומדים לביצוע ההתנסויות, חומרים ועזרים נדרשים.

תכנון התנסויות הלמידה והתוצרים:

חשוב לזמן למידה המאפשרת לתלמידים להפוך את הסקרנות הטבעית ואת צורכי החברות שלהם למנוף להתפתחות.

התנסויות למידה שנמצאו כנותנות מענה לסקרנות הטבעית של ילדים ולצורכי החברות שלהם, הנתפסות על ידי הלומדים כמזמנות למידה משמעותית והמקדמות הישגים, תחושות מסוגלות חברתית, לימודית וניהולית ופיתוח תפקודי לומד שונים הן: בחירה, ביצוע תפקיד, דיון, למידה בדרך החקר, למידה מטעויות ומהצלחות, למידה שיתופית במבנים חברתיים מגוונים, למידה עם מנחה או חונך, למידה ממפגש עם ”אחרים” במסגרות עבודה, בתנועות הנוער ובמסגרות חברתיות אחרות, למידה תחומית ובין תחומית, מטלות ביצוע, מרתונים, משחק לסוגיו, עבודת צוות, פעילות במרחבים מגוונים, פתרון בעיות, למידה בדרך החקר, קריאה, כתיבה, תצפית, תרומה לקהילה.

תוצרים שנמצאו מתאימים לגיל החינוך היסודי ומאפשרים ללומדים להיות פעילים ומעורבים, ללמוד מתוך עניין אישי ולפתח את תפקודי הלומד השונים הם: המחזה, טקסט כתוב (תשובה, סיפור, לוח קיר, כרזה, פרסומת), ייצוג גרפי (תרשים, מפת מושגים, ציור, כרזה, תערוכה), משחקים שהתלמידים מפתחים (משחק קופסא, משחק חברתי, משחק תפקידים), משפט מבויס, נאום, נושא אישי, עבודת חקר, פורטפוליו-תלקיט, פרזנטציה, פרויקט עיוני, פרויקט טכנולוגי, פרויקט חברתי – תרומה לחברה, תוצרים דיגיטאליים (מצגת, סרטון, בלוג, אתר, עיתון מקוון, צילום).

שימוש במגוון דרכי הוראה-למידה-הערכה ואפשרויות בחירה לאורך זמן מזמנים מענה לתלמידים השונים.

ארגון הזמן

למידה היא תהליך. למידה משמעותית דורשת זמן. קיטוע של תהליכי למידה פוגע בנכונות של תלמידים להיות מעורבים ואינו מאפשר העמקה בנלמד. רצוי לקיים למידה של מיומנויות פשוטות במסגרות זמן קצרות, אך בתדירות גבוהה עד להשגת שליטה. לעומת זאת ללמידה של תכנים, מושגים, תהליכים ועקרונות רצוי לא אחת לחבר שני שיעורים, להקצות יום למידה שלם ליחידה או חלק ממנה ואף תקופה של מספר ימים ברצף.

ארגון לומדים

הלמידה היא תהליך אישי של הבניית ידע המתרחש תוך כדי יחסי גומלין עם אחרים. לכן רצוי לזמן מצבים של למידה שיתופית לפרקי זמן שונים כחלק אינטגרלי ממהלך השיעור. בקביעת ההרכב של הקבוצה הקטנה (הומוגני-הטרואני) וגודלה יש להתייחס למכלול היבטים, כמו: גיל התלמידים וצורכיהם, מטרות הלמידה ומורכבות הנושא הנלמד. תלמידים בתוך אותה קבוצת

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

גיל נבדלים זה מזה בהתנסויותיהם וברקע האישי שלהם, במוכנותם ללמידה, בתחומי העניין ובסגנונות הלמידה שלהם. להבדלים אלו השפעה על מה שעליהם ללמוד, על הקצב שבו עליהם ללמוד, על הדרך שעליהם ללמוד ועל התמיכה הדרושה להם מצד המורים כדי ללמוד.

היבטים המשפיעים על קביעת מספר התלמידים בקבוצה:

- גיל התלמידים: תלמידים צעירים מאוד ייטיבו לקיים יחסי גומלין עם עמית - שניים. ילדים בוגרים יותר יכולים לקיים יחסי גומלין עם יותר עמיתים.
- מורכבות הנושא הנלמד והתפקודים הדרושים: למידה של נושא או מיומנויות מורכבות דורשת השקעת מאמץ מבחינת הקשב והריכוז והפעלת הכשרים השכליים והרגשיים. גם למידה בקבוצה דורשת השקעת מאמץ נוסף של קשב וריכוז והפעלת הכשרים התוך אישיים והבין אישיים. לכן אם התלמידים כבר פיתחו תפקודים ללמידה בקבוצה או לעבודת צוות של 2-3 תלמידים, או כאשר הקבוצה מגובשת ומיומנת, ניתן להעלות את רמת המורכבות של הנושא או המיומנויות שיילמדו
- יעדי ההוראה-למידה לכל פרט ולקבוצה: הגדלת מספר המשתתפים בקבוצה מגדילה את טווח השונות בין התלמידים ואת השונות ביעדי ההוראה-למידה לכל פרט.
- טווח השונות הרצוי: כשהלמידה בקבוצה היא עם המורה כאחר משמעותי ומקצועי, ניתן ליצור הרכב בעל טווח שונות גדול יותר מפני שהמורה יכול לסייע ולתווך לפי הצורך. ואולם אם התלמידים נדרשים להתמודד באופן עצמאי עם מטלה - רצוי לצמצם את טווח השונות ולהבטיח שהמטלה האישית לכל תלמיד תותאם לנתוני הרקע שלו מצד אחד ושהמטלה המשותפת תזמן שילוב של התוצרים האישיים לכלל תוצר קבוצתי.

סביבה לימודית: גבריאל סלומון²⁷ כתב כי "הסביבה הלימודית אינה ערב-רב של אלמנטים המקובצים באופן סתמי, אלא היא מערכת של מרכיבים, הקשורים זה בזה ונותנים משמעות זה לזה והמכוונים במשולב למטרות של למידה. בצירופם נותנים מרכיבים אלה את ה"טעם" העיקרי של הסביבה הלימודית [אפופת חרדה - או רגועה; למדנית - או חמקנית; וכו'] ואת הצירים העיקריים שסביבם היא מאורגנת: מרכזיות המורה, חומר הלימוד, הבחינות, היחסים הבין-אישיים וכו".

סביבה לימודית היא גורם שיכול לקדם או לדכא למידה משמעותית. לכן על תכנון הסביבה ועיצובה להיות מכוונים לכך שהסביבה תאפשר למידה משמעותית ותשרה נוחות ונינוחות. החומרים והעזרים המצויים בסביבת הלמידה צריכים לזמן פיתוח של תפקודי

27 סלומון, ג' [2009]. סביבה לימודית עתירת טכנולוגיה. web.mac.com/~nitsa/articles/ סביבה לימודית עתירת טכנולוגיה

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

לומד שונים, לעורר עניין, לערב את התלמידים, לתת מענה לסקרנות וליצירתיות, לעודד ולאפשר הבנה מעמיקה, חשיבה ביקורתית ופרשנות אישית של תלמידים ולייצג את תוצרי הלמידה.

למעשה יש שפע של סביבות למידה. סביבות אלה אינן מוגבלות לגבולות הכיתה או בית הספר בלבד, אלא חורגות לסביבה הקרובה²⁸, לאתרי טבע, למוסדות, לארגונים, למרכזי מסחר, לתעשייה ומדע, ולמרכזי תרבות כמו ספרייה ומוזיאון וכד', לקהילה, ליישוב, לנופים הגיאוגרפיים והאנושיים, הממשיים והוירטואליים. מרחבים אלה מזמנים ומעודדים פעילויות חינוכיות רצויות ומגוונות: חקר וגילוי, התנסויות שונות, משחק, אינטראקציות חברתיות חיוביות, בחירה.

ניתן לשלב את הלמידה מחוץ לכיתה בכל תחומי הדעת ובשלבים שונים של הלמידה: בפתיחת נושא, במהלכו ובסיכום.

גם המרחב הווירטואלי הוא סביבת למידה. בסביבה זו מושם דגש על שילוב טכנולוגיות תקשוב עדכניות וכלים מגוונים לבניית ידע הדרוש ללומד במאה ה-21. טכנולוגיות אלה מאפשרות נגישות למידע ממקורות שונים ובצורות ייצוג מגוונות, תקשורת חוצה גבולות וחובקת עולם וכלים מגוונים לייצוג הלמידה.

כדי שתתאפשר למידה משמעותית על הסביבה הלימודית בגיל החינוך היסודי לשקף ככל הניתן את סביבת החיים, לאפשר המחשה של הנלמד, התנסות פעילה בחומרים וצידוד ולאפשר גמישות לשם למידה במבנים חברתיים מגוונים ונגישות למקורות מידע שונים. כך לדוגמה אם עוסקים בנושא "ירושלים", רצוי לסייר בעיר או לכל הפחות לצפות בסרטון המציג תכנים רלוונטיים לנלמד בנושא. אם מראיינים בעל תפקיד מסוים, רצוי לעשות זאת בסביבת העבודה שלו וכד'.

כמו כן רצוי לארגן את הסביבה הלימודית כך שלפחות בחלק מהזמן יתאפשרו לתלמידים בחירה בתכנים, בדרכי למידה, ובהרכב החברתי וכן תרגול ואימון, התנסות בלמידה עצמאית והפעלה של תפקודים שונים. יחידות ההוראה המוצגות בהמשך הן דוגמאות בלבד. נדרשת התאמה שלהן לנתונים הייחודיים של כל אוכלוסיית לומדים, לרקע הקודם שלהם בלמידה בכלל ולנושא המסוים בפרט.

28 בן חור, י' ויהב, ל' [1998]. הסביבה הקרובה כמשאב לימודי-חינוכי. תל אביב: מכון מופ"ת

פרק ב'

יחידות הוראה - למידה - הערכה לכיתות א' - ד' בנושא ירושלים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

מבוא

הנושא **ירושלים** מורכב מיחידות. לכל שכבת גיל נבחרה יחידה הכוללת רצף של מספר מערכי הוראה-למידה-הערכה, ומוקדשים מפגשים²⁹.

למידה משמעותית מעמיקה ופיתוח תפקודי לומדה במאה ה-21 כחלק אינטגרלי מתהליכי הוראה-למידה שוטפים מתאפשרים על ידי הבניית ידע בצד הוראה מפורשת והתנסויות למידה מגוונות של התלמידים הן בתכנים הנלמדים והן בתפקודי לומד במאה ה-21. לשם כך יש להקצות פרקי זמן העולים בדרך כלל על 45 או 50 דקות. לכל שיעור או רצף של שניים-שלושה שיעורים קראנו מפגש. ניתן לצמצם או להרחיב את מספר המפגשים לפי שיקול דעת המורה.

הנושאים של היחידות נבחרו מתוך ראייה התפתחותית ורצון להבטיח רצף חינוכי ובהתבסס על תכניות הלימודים וההישגים המצופים, בעיקר במולדת חברה אזרחות ושפה, ובהתבסס על המדיניות לקידום למידה משמעותית ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21.

המילה ירושלים מייצגת עולם תוכן שלם: היסטוריה, נופים ואתרים, מוסדות, דתות ותרבויות, דמיון ומציאות, אומנות וספרות, תהליכים, שכונות ואנשים, עדות ועמים. למידה של ההיבטים השונים של הנושא דורשת בנייה של נדבך על נדבך בתהליך מדורג לאורך זמן תוך התאמה למאפייני הלומדים והתפתחותם.

היחידות המוצעות בזאת מציגות ראייה רב-שנתית - החל מכיתה א' של בית הספר היסודי ועד כיתה ד' בו - לפיה בכל שנה יהיה עיסוק ממוקד בהיבט אחד של הנושא ירושלים. המבנה מבחינת התכנים הוא מודולרי במובן זה שכל יחידה עומדת בפני עצמה ואינה תלויה בקודמתה, אולם היא מותאמת למאפייני טווח הגיל ומניחה פיתוח רציף של תפקודי לומד.

היחידות הן דוגמאות בלבד. מורים מוזמנים לבחון את יחידות ההוראה המוצגות לאור האמור בפרק א' ולהכניס בהן שינויים נדרשים בהתחשב באוכלוסיית התלמידים ובצורכיהם, במשך הזמן הכולל העומד לרשותם לנושא ירושלים בכל שנה, בדגשים בית ספריים וכד'.

מומלץ שמורי ומחנכי שכבות הגיל השונות ינתחו ביחד את היחידות כדי לעמוד על הקשרים ביניהן ולזהות את התרומה הייחודית של כל אחד מהם להוראת הנושא ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 וכדי לתאם את העבודה ביניהם.

בתרשים שלפניכם מפורטים נושאי היחידות בשכבות הגיל א'-ד' ותת-הנושאים בכל יחידה.

29 אנו משתמשים במונח "מפגש" כדי להבדיל מהשיעור המקובל בן 45 או 50 הדקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

נושא ירושלים

יחידת הוראה- למידה-הערכה לכיתה א' ירושלים שמות רבים לה	יחידת הוראה- למידה-הערכה לכיתה ב' סמלי ירושלים	יחידת הוראה- למידה-הערכה לכיתה ג' חומות ושערים	יחידת הוראה- למידה-הערכה לכיתה ד' עיר שהיא בירה
לכל איש יש שם	היכרות עם סמלים	חומה של אבן	תן לאצבעות ללכת - מוסדות ואתרים מרכזיים בירושלים הבירה
לכל איש יש שם (המשך)	מהו סמל?	מחומות לחוזקות	"יר"ל יועוד" (מה אני יודע? מה אני רוצה לדעת? מה למדתי? מה חוויתי? כיצד למדתי?)
מה משמעות השם ירושלים?	מדוע משתמשים בסמלים?	חומה ושומרים לה	סוף מעשה במחשבה תחילה - מתכננים סיור בירושלים
עיצובים מספרים על משמעות השם ירושלים	סמל בית ספרנו, סמל היישוב שלנו	חומה כגשר בין עבר להווה ובין הציבורי לאישי	המשך
ירושלים שמות רבים לה	מה מכיל סמל של עיר (להרחבה)?	בשערי ירושלים	טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים בלבד - סיור בירושלים
ירושלים שמות רבים לה (המשך)	מה מסמל סמל העיר ירושלים?		מבט חטוף על העבר וההווה של ירושלים כעיר בירה
ירושלים שלי	כיצד נבחר סמל העיר ירושלים? והאם אנו היינו בוחרים בו?		
מפגש סיכום	הסמל שלי לעיר ירושלים		

30 יר"ל - כלי חשיבה ולמידה המזמן יצירת קשר בין הידע הקודם שלך לידע החדש, ראשי תיבות ליודע, רוצה לדעת, למדתי. מכון ברנקו וייס <http://brancowelss.org.il/blog.article> יר"ל יודעת רוצה לדעת למדתי.

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

דוגמה לתכנית של יחידת הוראה-למידה-הערכה לכיתה א'

נושא: ירושלים שמות רבים לה

בחרנו להתחיל בשם כי השם הוא חלק מהזהות שלנו. הוא מעסיק ילדים צעירים ומשלב מעורבות רגשית ולעיתים יש לו גם השלכות חברתיות.

יציאה מעולם הילדים מאפשרת הבניה של משמעות המושג "שם" בתהליך שתחילתו בילד והמשכו בנושא מרוחק מסביבתו הטבעית ולעיתים אף מופשט:

ירושלים.

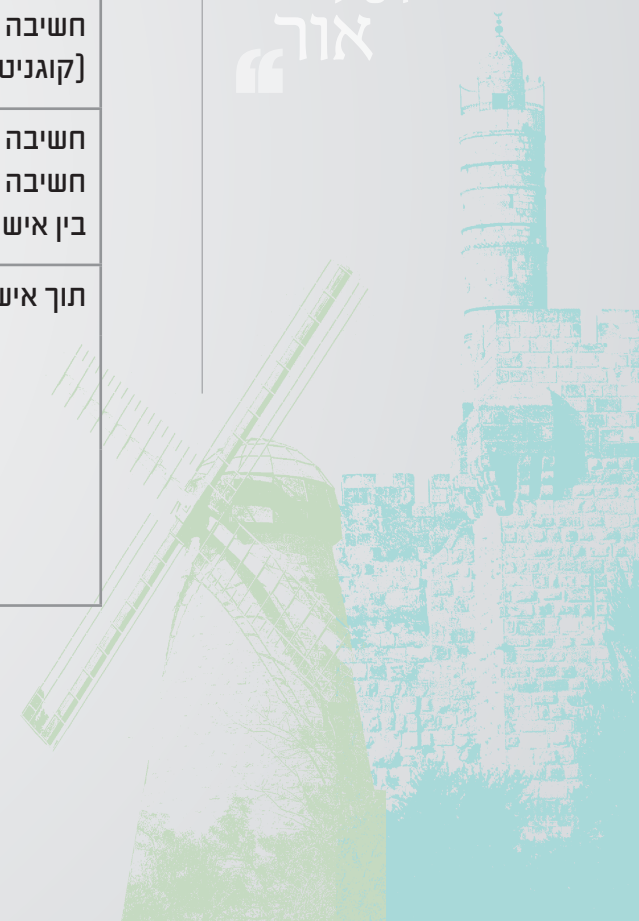
נושאי היחידה

ירושלים שמות רבים לה								
לכל איש יש שם	לכל איש יש שם	מה משמעות השם ירושלים?	עיצובים מספרים על השם ירושלים	ירושלים שמות רבים לה	ירושלים שמות רבים לה - המשך	ירושלים שלי	ירושלים שלי - המשך	מפגש סיכום

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית היחידה

תחום הדעת ותפקודי לומד	הישגים מצופים	הערכה	תכנית ההוראה למידה	משוב ומסקנות
שמות ירושלים חשיבה (קוגניטיבי)	- התלמיד יבין את משמעות השם "ירושלים" - התלמיד יכיר שמות שונים שניתנו לירושלים ואת משמעותם; - התלמיד יסיק כי השמות השונים שניתנו לירושלים במרוצת הדורות מעידים על חשיבותה ביהדות	תוצרים לאורך תהליך הלמידה: כתיבה, קריאה, איות, והרכבת שמות מתפזורת אותיות	ראו בהמשך	ניתן להיעזר בכלי "רואים שש שש"
חשיבה (קוגניטיבי)	- התלמיד יבנה את המושג "שם" - התלמיד ידע מהי מסקנה	ניסוח מילולי או כתוב של מסקנה		
חשיבה על חשיבה בין אישי	- התלמיד יתאר כיצד הוא הסיק את המסקנה - התלמיד יכיר דרכים שבהן השתמשו אחרים כדי להגיע למסקנה	רב-שיח שבו תלמידים ישתפו		
תוך אישי	התלמיד יתאר רגשות			
	התלמיד יחזק את תחושת הערך והשייכות שלו, תחושת המסוגלות שלו בקרב קבוצת השווים	מעגל הקסם, משוב בעקבות		
	התלמיד יפתח זיקה, תחושת קשר לירושלים כמרכז תרבותי ורוחני	מתן שם, כינוי, משלו לעיר הנמקה של בחירת השם ומתן שם או כינוי לירושלים		

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תחום הדעת ותפקודי לומד	הישגים מצופים	הערכה	תכנית ההוראה למידה	משוב ומסקנות
בין אישי	התלמיד יעמיק את היכרותו עם עמיתיו התלמיד יידע להקשיב למידע, לתחושות, לדעות ולרעיונות שמעלים בני קבוצת השווים בהתייחס לנושא - התלמיד יידע לשתף את בני קבוצת השווים במידע, בתחושות, בדעות וברעיונות שלו בהתייחס לנושא ולנמק את דבריו - התלמיד יתנסה בלמידת עמיתים ובעבודת צוות עם עמית	התנהגות בפעילויות השונות		
חושי תנועתי	- התלמיד יפתח אבחנה חזותית ושמיעתית ויפיק מידע מחומר קולי וחזותי - התלמיד ייצג את שמות ירושלים באמצעים גרפיים או בתנועה, בצליל או בלבני בנייה (לגו)	התאמה של שם לתמונה תוצרי יצירה		
הכוונה עצמית בלמידה	- התלמיד יבין כי שירה ותמונות יכולים לשמש מקורות מידע - התלמיד יפיק מידע מתוך הסבר קולי ומתוך תמונות - התלמיד יכיר ארגון מידע בדיאגרמת עמודות - התלמיד יידע להסיק מסקנות מדיאגרמה	שיחה		

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית הוראה-למידה-הערכה

מפגש מספר 1 (כ- 50 דקות): **לכל איש יש שם**

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצרים	פעילות	תפקודים
10 דקות	ישיבה במעגל קסם, אווירה אינטימית	אלבומי תמונות מגוונים בנושא ירושלים	מליאה	ערך - הבנה של הנימוקים לבחירת הנושא ומטרותיו, הבנה של תהליך הלמידה רלוונטיות - קישור לידע קודם ולמקומו של הנושא בחיינו מעורבות - הזדמנות לכל תלמיד להתבטא ולשתף	פתיחה: קישור לידע קודם - המורה מזכירה את העיסוק בשם בעבר "כשעשינו היכרות", מנמקת מדוע עוסקים בו שוב: להעמיק את ההיכרות שלנו, להכיר שמות וכינויים נוספים שיש לנו או שהיינו בוחרים לעצמנו ומדוע? המורה מציינת שהשיתוף יהיה במסגרת "מעגל הקסם".	תוך אישי בין אישי
40 דקות		מילון מצויר	מעגל הקסם	העמקת ההיכרות בין הילדים וחיזוק תחושת השייכות שלהם.	המורה מציגה את השיח במעגל הקסם, דנים בכללים ובמטרות של מעגל הקסם. בסבב תלמידים משתפים בשם נוסף או בכינוי שיש להם, וכיצד הם מרגישים ביחס לכך, או בשם או בכינוי שהיו בוחרים לעצמם ומדוע. מסכמים: כיצד הרגשנו? מה למדנו? האם שמרנו על כללי מעגל הקסם?	

31 מעגל הקסם: מעגל הקסם - תכנית לגדילה אישית, רגשית וחברתית היא תכנית שפותחה על ידי השירות הפסיכולוגי הייעוצי במשרד החינוך לקידום אקלים מיטבי וכישורי חיים בגן הילדים http://meyda.education.gov.il/files/Shefi/pdf/maagal_hakesem.pdf. בלקט זה אנו מציעים את השימוש במעגל הקסם כסביבת למידה לשיתוף בין התלמידים ברגשות וברעיונות בתוך ההקשר של הנושא הנלמד. השיח בסביבה זו מאפשר לכל תלמיד הרוצה בכך לבוא לידי ביטוי ללא איום כלשהו של "נכון או לא נכון", "צודקאו אינו צודק" וכד'.

מפגש מספר 2 [כ- 60 דקות]: לכל איש יש שם - המשך

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
נושא השם	פתיחה: קישור לנושא המפגש הקודם והצגת נושא מפגש זה שמטרתו: להגדיר ולהסיק מסקנות בקשר לשמות או כינויים.	ערך, מעורבות ורלוונטיות	מליאה			10 דקות
	מבררים מהי "הגדרה" ומדגימים על פריטים ספורים בסביבה	הרחבת אוצר מילים				
	מגדירים מהו "שם".	התנסות בהגדרת המונח "שם"	זוגות			
	המורה מקריאה את ההגדרה המילונית והתלמידים משווים עם הגדרתם. להרחבה ניתן לספר או להקריא את פרק א' בספר בראשית - השמות אשר קרא ה' לדברים.	שם: מילה המציינת משהו או משהו ³	מליאה			
חשיבה (קוגניטיבי)	מבררים מהי "מסקנה" באמצעות מספר דוגמאות מוחשיות מסביבת החיים בכיתה.	הרחבת אוצר המילים בהתייחס לתפקודי חשיבה	מליאה			10 דקות
	מסיקים מסקנות בהתייחס לשאלות: מדוע קוראים בשם מסוים לילד ומדוע מוסיפים לעיתים שם או כינוי לילד?	מסקנה, שם הוא כינוי מיוחד שניתן לאדם או למקום או לבעל חיים או לדומם כדי להבדיל אותם מאחרים.	בזוגות			10 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

32 מילון ספיר

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה על חשיבה (מטה קוגניטיבי), תוך אישי, בין אישי	תלמידים משתפים כיצד הם הסיקו את המסקנה סיכום: מה למדנו? מה הרגשנו? האם שמרנו על כללי מעגל הקסם?	שם או כינוי מבטאים את היחס, הרגשות של אנשים כלפי מי שנותנים לו את השם או הכינוי	מעגל הקסם			30 דקות

מפגש מספר 3 (כ- 50 דקות): מה משמעות השם ירושלים?

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
ירושלים חשיבה (קוגניטיבי) חוש-תנועתי	פתיחה: זיהוי ידע קיים - התלמידים מתבקשים להתבונן בתמונות במסגרת הקבוצה ולנסות לזהות את האתרים ובאיזו עיר הם נמצאים?	רלוונטיות - קישור לידע קודם; מעורבות -תשובות התלמידים הבחנה חזותית	זוגות	תמונות או סרטון קצרצר	לכל זוג 2-3 תמונות של אתרים מרכזיים בעיר ירושלים	15 דקות
חשיבה (קוגניטיבי)	משתפים ומנסחים תשובה מוסכמת.	תשובה מוסכמת: אלה תמונות של אתרים בירושלים; הכללה: שם הוא כינוי מיוחד שניתן לאדם או למקום או לבעל חיים או לדומם כדי להבדיל אותם מאחרים.	מליאה		רצוי שלכל זוג תהייה תמונות אחרות אם יש עמדות	

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
	המורה מקשרת לשיעור שבו עסקו בשמות הילדים בכיתה ומציינת שגם לערים יש שמות. התלמידים מוזמנים לנמק מדוע.	הכללה: שם הוא כינוי מיוחד שניתן לאדם או למקום או לבעל חיים או לדומם כדי להבדיל אותם מאחרים.			מחשב אישיות - ניתן להשתמש במאגר ממוחשב	5 דקות
חשיבה (קוגניטיבי) חושי-תנועתי	בודקים ומשיבים על השאלה? מה פירוש השם "ירושלים"? באמצעות הסבר קולי העוסק בפירוש השם.	הרחבת אוצר מילים בהתייחס לתפקודי חשיבה תשובות לשאלה	פרטני	מידע קולי רצוי מתוקשב		20 דקות
בין אישי	משתפים בתשובות, השלמת מידע על ידי המורה.	ניסוח משותף של התשובות	מליאה			10 דקות

מפגש מספר 4 (כ-90 דקות): עיצובים מספרים על השם ירושלים

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
עיצוב חושי-תנועתי	הוראה מפורשת על ידי המורה לאומנות בנושא עיצובים של אותיות או שמות [קליגרפיה].	מידע ואבחנה בחומרים ובדרכי ייצוג וחיזוק האבחנה החזותית	מליאה	מצגת או מוצרים ממשיים בנושא עיצוב בחומרים שונים [כולל עיצוב בסביבה הדיגיטלית] של אותיות או שמות	תצוגה של התוצרים	10 - 15 דקות
חושי תנועתי	עיצוב המלה ירושלים באמצעות חומרים שונים.	תוצרי העבודה של התלמידים	פרטני	גזרי עיתון ונייר, אבני בנייה, חומרי מחזור כמו מדבקות, פקקים, חוטי צמר, פלסטלינה ובצק, כלי כתיבה, דבק, צבעים ועוד		40 דקות
חשיבה רפלקטיבית [קוגניטיבי] בין אישי תוך אישי	מציגים את התוצר ומנמקים מדוע בחרו לעצב כך סיכום: מה למדנו?	למידת עמיתים, חיזוק תחושת הערך והשייכות	מעגל הקסם			30 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

מפגש מספר 5 (כ-45 דקות): ירושלים שמות רבים לה

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה [קוגניטיבי]	פתיחה: המורה מקשרת לידע קודם: זוכרים שסיפרתם על השמות והכינויים שיש לכם? מה מבטאים שמות וכינויים שאנשים נותנים לילד? גם לעיר ירושלים יש שמות וכינויים נוספים. חכמים אמרו שיש לה 70 שמות. מבררים מהי "השערה" לעומת ניחוש. מעלים השערות: מדוע נתנו לירושלים כל כך הרבה שמות? משתפים בהשערות ומסכמים.	ערך, עניין, מעורבות, הכללה: שמות וכינויים מבטאים את היחס, הרגשות שיש לאנשים לילדם הרחבת אוצר מילים בהתייחס לתפקודי חשיבה והכוונה עצמית בלמידה שמות וכינויים מבטאים את היחס, הרגשות שהיו לאנשים שונים לירושלים	מליאה פרטני מליאה	הקלטה של השירים "לך ירושלים" ו"ציון תמתי"	גמישה ומשתנה במהלך השיעור	20 דקות
חוש-תנועתי	להרחבה: מאזינים לקטעים מתוך שלושה שירים ("לך ירושלים", "ציון תמתי" ו"שבחי ירושלים") ששר הזמר יהורם גאון. אחרי כל קטע מנסים לגלות יחד איזה שם וכינוי לירושלים מסתתר בו. סיכום: מה למדנו?	שמות לירושלים	פרטני מליאה			25 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

מפגש מספר 6 (כ- 80 דקות) ירושלים שמות רבים לה - המשך

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצרים	פעילות	תפקודים
10 דקות	משחקים דידקטיים כמו משחק פז-רז [פאזל] להרכבת השמות, משחק זיכרון לתרגול קריאת השמות, משחק לוטו עם כעשרים שמות להרחבת המידע ואימון בקריאה	כרטיסי הברקה: להקשיב לחבר, להביע דעה, להגיע להסכמה רשימת שמות ירושלים שבהם עוסקים: ירושלם, עיר דוד, יפה נוף, עיר השלום, עיר הקודש, ציון, עיר הצדק	מליאה	רשימת מקורות שצינו התלמידים: אנשים מבוגרים כמו הורים, מורים, סבים וכן ספרים תשתית לעבודת צוות הרחבת אוצר מילים בהתייחס לתפקודי הכוונה עצמית בלמידה	פתיחה: המורה מזכירה את השמות הנוספים של ירושלים שהכירו במפגש הקודם [ציון, עיר דוד] וכי חז"ל אמרו ששבעים שמות יש לירושלים, כלומר: לירושלים יש שמות רבים נוספים. כל שני זוגות ילדים יברר שם אחד. מזכירה כיצד עובדים בזוג [מומלץ להיעזר בכרטיסי הברקה שעליהם רשומים כללים עיקריים]. מבררים, מה זה מקור מידע. דנים במקורות מידע שמהם יוכלו לקבל תשובה למשמעות של כל שם.	בין אישי הכוונה עצמית בלמידה

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	המורה מספרת שהפעם ייעזרו בתלמידים משכבת כיתות ו'. הוזמנו תלמידים משכבת כיתות ו' שהתכוננו למפגש. כל אחד מהם יושב עם זוג ילדים ומסביר את משמעות השם שבו עוסק אותו זוג. התלמידים הצעירים מאזינים וכל זוג מנסח תשובה. התלמידים הבוגרים מסייעים לצעירים לרשום את תשובתם.	למידה מעמיתים בוגרים, הסבר לשם שבו עוסקים	זוגות בליווי תלמיד בוגר לכל אחד מהזוגות	מאגר ממוחשב קטן ובו מידע על שמות ירושלים		30 דקות
בין אישי	משתפים ומשווים תשובות		רביעיות והתלמידים הבוגרים			10 דקות
חשיבה (קוגניטיבי) חשיבה על חשיבה (מטה קוגניטיבי)	דנים בשאלה: מה אפשר ללמוד מהשמות הרבים שניתנו לירושלים על היחס כלפיה? מדוע? תלמידים המעוניינים בכך משתפים, כיצד הם הסיקו את המסקנה	חשיבותה של ירושלים לאורך הדורות...	מליאה			20 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצרים	פעילות	תפקודים
10 דקות			מליאה שעה פרטנית זוגות	ספר כיתתי "ירושלים שמות רבים לה" כרטיסייה של כל זוג	מתכוננים ללמידת עמיתים, למידה זה מזה. כל ארבעה תלמידים עסקו בשם אחד. דנים בשאלה מה כדאי לעשות כדי שכל התלמידים יקבלו את המידע? לאחר דיון מחליטים להכין ספר כיתתי קשיח או דיגיטלי "ירושלים שמות רבים לה" שכל ילד יוכל לעיין בו. מחליטים על שלבים בהכנת הספר: כל זוג מעצב כרטיסייה עם השם ומשמעותו, 2 מתנדבים בסיועה של המורה יערכו את החומר ו- 2 מתנדבים יעצבו את הכריכה בסיועה של המורה לאומנות. מטלה לבית: כל זוג בסיועו של התלמיד הבוגר לפי הצורך מעצב את השם שעסק בו על כרטיסייה בצירוף הסבר לשם	בין אישי הכוונה עצמית בלמידה חושי תנועתי

מפגש מספר 7 (כ- 45 דקות): ירושלים שלי

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	פתיחה: משוב של תלמידים על המטלה ועל עבודת הצוות (הזוגות) ריכוז תוצרי הזוגות והעברתם לצוות העריכה והעיצוב	כרטיסיות מעוצבות	מליאה			10 דקות
חשיבה (קוגניטיבי) חושי תנועת	המורה מקשרת למסקנה של המפגש הקודם בדבר היחס לירושלים לאורך הדורות. מעלה את השאלה, מהו השם שהתלמידים בכיתה אהבו במיוחד מתוך השמות שעסקו בהם? מציגה את הכלי של דיאגרמת עמודות שבעזרתה ניתן היה לראות מהו השם שרוב התלמידים בחרו. לשם כך ירשום כל תלמיד בדיאגרמת העמודות בעמודה המתאימה מתחת לשם (של ירושלים) שבחר את שמו.	ייצוג נתונים באופן חזותי		פלקט עם השם הנבחר ועליו 8 עמודות (שמות ירושלים שעסקו בהם כולל השם ירושלים) או מצביעים מצביעונים		10 דקות
חשיבה (קוגניטיבי)	כל תלמיד רושם את שמו בעמודה המתאימה מתחת לשם או לכינוי לירושלים שבחר	דיאגרמת עמודות עם בחירות התלמידים	פרטני			15 דקות
	מתכנסים להסקת מסקנות ולסיכום: מהו השם שבחרו רוב התלמידים? מהו השם שבחרו מעט תלמידים? 2 - 3 תלמידים מתנדבים מוזמנים לנמק את בחירתם.		מליאה			10 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

מפגש מספר 8 (כ- 70 דקות): **ירושלים שלי** - המשך

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
תוך אישי חשיבה יצירתית (קוגניטיבי)	פתיחה: המורה מקשרת למפגש הקודם שבו תלמידים בחרו את השם האהוב עליהם מתוך שמות קיימים. עתה מוזמנים התלמידים להעניק שם משלהם לירושלים.	כרטיסייה ועליה השם שהילד העניק בצירוף עיצוב מתאים	מליאה	חומרי כתיבה ויצירה		5 דקות
חשיבה (קוגניטיבי) חושי תנועת	תלמידים מעצבים על כרטיסים את השם שהציעו. המורה מזכירה שרצוי שהעיצוב יבטא את הרעיון שיש בשם. המורה לאומנות מסייעת באופן פרטני.	מאגר שמות חדשים	פרטני		תצוגה "ירושלים שלי" - השמות החדשים	35 דקות
בין אישי	תלמידים משתפים בשם שהם מציעים להעניק לירושלים ואת עיצובו ומנמקים הצעתם. סיכום: מה למדנו? מה הרגשנו? האם שמרנו על כללי הקסם?	כרטיסיות מעוצבות עם השמות	מעגל הקסם			30 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור”

מפגש 9 כ- 60 דקות **מפגש סיכום:**

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חושי-תנועתי	סיוור בתערוכה של כל התוצרים. רצוי להזמין אורחים.	מי אני ומה שמי? עיצוב גרפי של השם שלי, שמות שלי, שם שאני בוחר. עיצובים של המלה "ירושלים" ספר: ירושלים שמות רבים לה ירושלים שלי: כרטיסייה ועליה השם שהילד העניק בצירוף נימוק או איור מתאים	גמיש	התוצרים	תערוכה, כיבוד קל, מפות ופרחים על שולחנות	30 דקות
תוך אישי בין אישי הכוונה עצמית	משוב על תהליך הלמידה והתוצרים אם המפגש מתקיים ללא השתתפות אורחים, בסבב: מה הרגשתי? מדוע? מה למדתי? מה אני מציע לשפר? אם המפגש מתקיים בהשתתפות אורחים - להזמין משוב והתייחסות מהם או כתיבת משוב ב"ספר האורחים".	הערכה של התהליך והעמידה בהישגים	מעגל הקסם אקווריום או מליאה			30 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

דוגמה לתכנית של יחידת הוראה לכיתה ב'

נושא: סמלי ירושלים

עבור רוב הילדים בגילאי 6-8 נושא ירושלים אינו קונקרטי, אולם ניתן לקרב אותם לנושא ולהבנות בו ידע באמצעות עיסוק בתכנים מוחשיים, כמו סמל. ילדים מכירים סמלים רבים, כגון: סמלי קבוצות ספורט וסמלי כלי רכב. כמו כן יש להניח כי בסמוך ליום העצמאות עסקו בסמל המדינה.

יציאה מפריטים מוכרים לילדים מאפשרת הבניה של משמעות המושג "סמל" בכלל וסמל של ירושלים בפרט בתהליך שתחילתו בסביבה הקרובה לילד והמשכו בנושא מרוחק מסביבתו הטבעית ולעיתים אף מופשט: ירושלים.

נושאי היחידה

סמל ירושלים								
היכחת עם סמלים	מה סמל?	מדוע משתמשים בסמלים?	סמל בית ספר/סמל היישוב שלנו	מה מסמל סמל העיר ירושלים?	מה מכיל סמל של עיר - להרחבה	מה מסמל סמל העיר ירושלים (המשך)	כיצד נבחר סמל העיר ירושלים והאם אנו היינו בוחרים בו?	הסמל שלי לעיר ירושלים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית היחידה

משוב ומסקנות	תכנית ההוראה למידה	הערכה	הישגים מצופים	תחום תוכן ותפקודי לומד
מומלץ להיעזר בכלי "רואים שש שש"	ראו בהמשך	תוצרים לאורך תהליך הלמידה, ניסוח מילולי או כתוב של תשובה, הסבר, רעיון, הגדרה	- התלמיד יבין מה מייצגים הפריטים שמרכיבים את סמל ירושלים ומדוע נבחרו. - התלמיד ישווה בין סמל המדינה לבין סמל העיר ירושלים ויסיק לגבי משמעות הפריטים המשותפים. - התלמיד יבין מהו סמל ומדוע משתמשים בסמלים. - התלמיד יבחין בין סימן לבין סמל.	סמל ירושלים חשיבה [קוגניטיבי]
		הגדרה והנמקה למידה ממקורות שונים תוצר המיון והשיום תוצר מיון והנמקה	- התלמיד ימין סמלים לקבוצות, ייתן שם לכל קבוצה וינמק את שיטת המיון שבחר בה. - התלמיד יפיק מידע בנושא סמל ירושלים מתוך מקורות מגוונים: חפץ, תמונה, הסבר קולי, טקסט מידעי ברמת קריאות מתאימה, שיחה. התלמיד יכיר דרכים שבהן אחרים מאתרים מידע מתוך מקורות כאלה.	חשיבה [קוגניטיבי] הכוונה עצמית בלמידה
		רב-שיח שבו תלמידים ישתפו רשימת מיומנויות המופעלות בעת איתור מידע מכל סוג של מקורות	התלמיד יתאר כיצד הוא מאתר מידע מתאים מתוך המקורות השונים: תמונה, הקלטה וטקסט כתוב	חשיבה על חשיבה (מטה קוגניטיבי)

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תחום תוכן ותפקודי לומד	הישגים מצופים	הערכה	תכנית ההוראה למידה	משוב ומסקנות
תוך אישי	התלמיד יבטא את תחושותיו ביחס להתמודדות עם המטלות השונות בנושא הנלמד וינמק אותן.	מעגל הקסם		
	התלמיד יחזק את תחושת הערך והשייכות שלו בקרב קבוצת השווים ואת תחושת המסוגלות שלו באמצעות השיח שמזמן הנושא.	מעגל הקסם, משוב בעקבות		
	התלמיד יפתח זיקה, תחושת קשר לירושלים כמרכז תרבותי ורוחני.	הצעה לסמל משלו והנמקה		
בין אישי	התלמיד יעמיק את היכרותו עם עמיתיו התלמיד יידע להקשיב למידע, תחושות, דעות ורעיונות שמעלים בני קבוצת השווים בהתייחס לנושא. - התלמיד יידע לשתף את בני קבוצת השווים במידע, תחושות, דעות ורעיונות שלו בהתייחס לנושא ולנמק את דבריו. - התלמיד יתנסה בלמידת עמיתים ובעבודת צוות עם עמית.	התנהגות בפעילויות השונות		

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

משוב ומסקנות	תכנית ההוראה למידה	הערכה	הישגים מצופים	תחום תוכן ותפקודי לומד
		התאמה של שם לתמונה תוצרי יצירה	התלמיד יפתח אבחנה חזותית ושמיעתית ויפיק מידע מחומר במגוון ייצוגים: חזותי, קולי, כתב. התלמיד יעצב סמל משלו לירושלים וינמק את בחירתו.	חושי תנועת
		תוצר - סמל מוצע - מלווה בהסבר	התלמיד יתנסה בתהליך למידה עצמאי שבמהלכו הוא יבחר, יתכן ויבצע עיצוב של הצעה לסמל ירושלים. לו עליי להמציא סמל חדש לגמרי לעיר ירושלים - מה הייתי ממציא? מה ההבדל בין שני הסמלים ומדוע? יש סמלים היסטוריים ויש דתיים; יש אתרים שהפכו לסמל ויש תמונות שהפכו לסמל במרוצת השנים (כמו הצנחנים בכותל).	הכוונה עצמית בלמידה

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית הוראה-למידה-הערכה

מפגש מספר 1 (כ- 50 דקות): היכרות עם סמלים

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
תוכן: סמל חשיבה (קוגניטיבי)	פתיחה: קישור לידע קודם וזיהוי ידע קיים, הבהרה מהו מיון ⁴	ערך, מעורבות ורלוונטיות הרחבת אוצר מילים בהתייחס לתפקודי חשיבה	מליאה	דפים או מסך עם תמונות של סמלים שונים: בספורט, מכוניות, מדינות, ערים, בית הספר	אם ניתן, רצוי לשלב סיור בירושלים שמסלולו יהיה בעקבות הסמל. אם לא ניתן - רצוי לזמן מסע בסביבה הווירטואלית	20 דקות
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	התלמידים מתבקשים להתבונן בתמונות שמונחות לפניהם, למיין אותן ולתת שם לכל קבוצת תמונות. משתפים בתוצר ומאתרים בין הסמלים את סמל העיר ירושלים. המורה מזכירה את העיסוק בסמל המדינה כשלמדו את נושא יום העצמאות, מציינת כי עתה יעסקו בנושא סמל ירושלים.	מיון ושיום	זוגות מליאה			
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	התלמידים משתפים במידע או בזיכרונות שיש להם על ירושלים ומעלים נימוקים מדוע חשוב לעסוק ב"סמל ירושלים".		מעגל הקסם			30 דקות
	מטלה לבית: להביא סמלים שונים	אסופת סמלים				

33 זרקור על אסטרטגיית המיון, חינוך לחשיבה. משרד החינוך. המזכירות הפדגוגית. אגף א' לפיתוח פדגוגי. <http://cms.education.gov.il/>

מפגש מספר 2 (כ- 50 דקות): **מהו סמל?**

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה [קוגניטיבי] בין אישי	פתיחה: תלמידים מתנדבים מציגים את הסמלים שהביאו.	תצוגה של סמלים				10 דקות
חשיבה [קוגניטיבי]	הבהרה מהו קריטריון, תבחין למיון ⁵ ומהו שיום של קבוצת פריטים	העשרת אוצר מילים בתחום החשיבה	מליאה	כרטיסיות עם הסמלים, כל סמל על כרטיסייה נפרדת כדי להקל על המיון		
חשיבה [קוגניטיבי] בין אישי	מתבוננים במאגר התמונות ומנסים למיין אותן לפי קריטריון חדש שהקבוצה מחליטה עליו, כגון: מהקרוב אל הרחוק - ישראלי ולא ישראלי, או מעגלים חברתיים-ארגוניים, כמו: סמל מסחרי [פומה, אדידס, מכוניות כמו אאודי, יונדאי, הונדה], סמל של קבוצה או ארגון [קבוצות ספורט כמו מכבי תל אביב, הפועל תל אביב, בני סחנין ועוד], סמל של יישוב (היישוב שלו, ירושלים, תל אביב), סמל של מדינה (ישראל, ארצות הברית, יפן, אנגליה), סמל בין לאומי [אומות מאוחדות, המשחקים האולימפיים].	קריטריונים, שיום תבחינים, קבוצות	זוגות			20 דקות
	משתפים בצורות המיון.	קריטריונים למיון	מליאה			

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה בין-אישי	מגדירים מהו סמל ומאמתים את ההגדרה עם ההגדרה המילונית. מבהירים את ההבדל בין סימן כמו תמרור או אות או ספרה לסמל. מטלה לבית: תלמידים מוזמנים לשער מדוע משתמשים בסמלים.	הגדרה: ציור או חפץ המייצגים רעיון ⁶ תשובה לשאלה	זוגות מליאה	מילון לכל זוג ילדים		20 דקות

34 שם

35 אבניאון, א' [עורך ראשי] [1997]. מילון ספיר. הוצאת הד ארצי, אחיאב

מפגש מספר 3 (כ- 50 דקות): מדוע משתמשים בסמלים?

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי, תוך אישי חשיבה (קוגניטיבי) חושי תנועתי	פתיחה: משתפים בתשובות לשאלה מדוע משתמשים בסמלים ובניסוח תשובה משותפת. מתייחסים לפריטים שהתלמידים הביאו.	תשובה משותפת תצוגה חיזוק האבחנה החזותית	מליאה	תמונה מוגדלת של הסמל	מפגש עם המנהל/ת או ראש הרשות בסביבת העבודה שלהם כדי שהילדים יכירו סביבות שונות	20 דקות
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	המורה מספרת שהכירה הפתעה: פגישה עם מנהל/ת בית הספר או בעירייה או במועצה עם ראש העיר או המועצה שבה יספרו להם על סמל בית הספר או הישוב שלהם. נערכים למפגש: מציעים "שאלות שנרצה לשאול במפגש בקשר לסמל".		זוגות			20 דקות

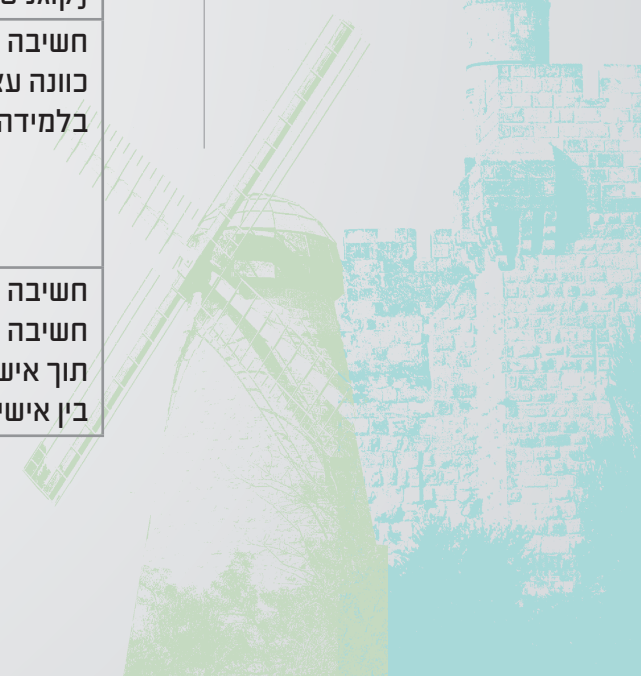

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
	מרכזים את השאלות למאגר משותף כדי למנוע כפילויות, מחליטים כיצד לתעד את המפגש [כגון: צילום והקלטה באמצעות מכשיר נייד, רישום].	תיעוד, מאגר שאלות				10 דקות

מפגש מספר 4 (כ-100 דקות): סמל בית ספרנו או סמל העיר שלנו

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי, חושי תנועת, חשיבה [קוגניטיבי]	מקיימים את המפגש.	למידה ממקור אנושי, האזנה ודיבור				30 - 45 דקות
חשיבה כוונה עצמית בלמידה	מסכמים את המפגש: מה למדנו? במה שונה למידה ממפגש עם אישיות כלשהי מלמידה מספר, מתמונה, או מסרטון? באיזה מקרים רצוי יותר להשתמש בכל סוג של מקור?	סיכום				20 דקות
חשיבה על חשיבה תוך אישי בין אישי	ממה או ממי אני מעדיף ללמוד? מדוע?	מודעות, שיתוף עמיתים	מעגל הקסם			30 דקות

מפגש מספר 5 (כ-100 דקות): מה מסמל סמל העיר ירושלים?

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה	תיווך לערך מעורבות ורלוונטיות: מזכירים מה למדנו במפגש עם המנהל/ת או ראש הרשות בנושא הסמל, ודנים בשאלה מה נרצה ללמוד על סמל ירושלים.	רשימת תכנים: מה מספר הסמל? כיצד נבחר? מי הציע אותו? וכד'	מליאה	תמונת סמל ירושלים		20 דקות
חשיבה חושי תנועת	מתבוננים בסמל של ירושלים ומזהים בו פריטים.	רשימת הפריטים בסמל: אריה, ענפי זית, חומה	פרטני	תמונת סמל של ירושלים		
חשיבה בין אישי	משתפים ויוצרים רשימה של הפריטים.		קבוצה [3-4 תלמידים]	לכל ילד		
	מרכזים את פריטי הסמל לרשימה כיתתית.		מליאה			
	כל זוג תלמידים בוחר פריט מתוך הסמל שעליו ירצה לקבל מידע. עובדים בזוגות. מזכירים כיצד עובדים בזוג. המורה מתווכת להבנה לפי הצורך.	משפט או פסקה של מידע מנוסחת על ידי התלמידים	זוגות	מקורות מידע מגוונים קצרים על כל פריט: טקסט כתוב ברמת קריאות מתאימה, תצלום, הסבר קולי, או אתר סגור מתוקשב		30 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצרים	פעילות	תפקודים
10 דקות			מליאה	שיתוף במידע	דנים בדרך שתאפשר לכל הזוגות לקבל את המידע גם על הפריטים שלא עבדו עליהם. מבהירים מה זאת למידת עמיתים ויוצרים קבוצות בנות 6 תלמידים כשבכל קבוצה זוג לכל פריט מידע (אריה, ענפי זית, חומה).	חשיבה, בין אישי, הכוונה עצמית
30 דקות			שישיות		למידת עמיתים	בין אישי
20 דקות			זוגות	שאלון	לומדים להכין שאלון רב-ברירה לסיכום הנלמד. מטלה לבית: כל זוג תלמידים מציע שאלה אחת עם 3 פריטים בצירוף התשובה (לדף ביקורת) ומעביר למורה.	חשיבה הכוונה עצמית בין אישי
					המורה מרכזת את השאלות ומכינה שאלון רב-ברירה הכולל 3-4 שאלות על הסמל של ירושלים.	

מפגש מספר 6 להרחבה (כ- 50 דקות): מה מכיל סמל של עיר?

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה [קוגניטיבי]	להרחבה: המורה מבהירה ומדגימה מהי השוואה? מהי טבלת השוואה?	אוצר מילים בנושא החשיבה	מליאה			10 דקות
	משווים בין סמלי 3 ערים שונות בישראל, ובכלל זה הסמל של העיר ירושלים. מזהים במה הסמלים דומים? ובמה הם שונים?	טבלת השוואה	זוגות			30 דקות
חשיבה	מזכירים מהי הכללה. מרכזים את המידע ועושים הכללה בהתייחס לשאלה: מה מייצג סמל של עיר? מה חייב לכלול סמל של עיר? מדוע?	ניסוח הכללה	מליאה			10 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

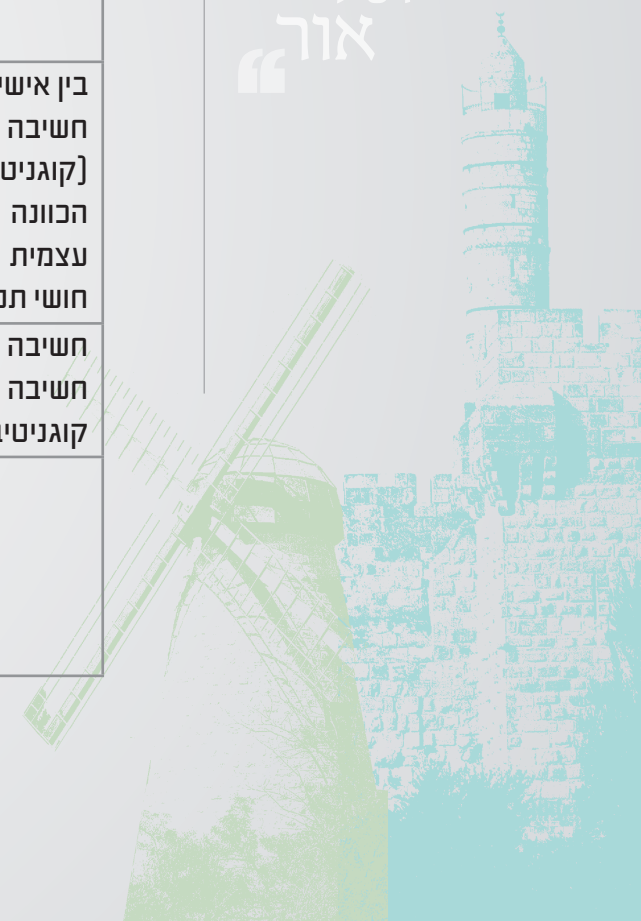

מפגש מספר 6 (כ- 45 דקות): מה מסמל סמל העיר ירושלים? - המשך

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה	עונים על השאלות.	שאלון רב ברירה על הסמל של ירושלים	פרטני	אם לכל תלמיד יש מחשב אישי - רצוי לקליד מיד את השאלות		20 ד'
בין אישי, חשיבה (קוגניטיבי), הכוונה עצמית חושי תנועתי	בודקים את התשובות מול מסך שעליו מוקרן דף ביקורת.	תשובות לשאלון				10 דקות
חשיבה על חשיבה (מטה קוגניטיבי)	משתפים באסטרטגיות שהשתמשו כדי להשיב על השאלות.	מגוון אסטרטגיות	מליאה			10 דקות
	למפגש הבא: 3 תלמידים מתנדבים להכין "הרצאה" בת 5 - 10 דקות בליווי מצגת על השאלה, כיצד נבחר הסמל לעיר ירושלים? המורה קובעת מועד לפגישה כדי לסייע לפי הצורך.	מצגת מלווה	שלישייה	מקורות מידע		שעה פרטנית

מפגש מספר 7 (כ-100 דקות): כיצד נבחר הסמל של העיר ירושלים? והאם אנו היינו בוחרים בו כיום?

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי חשיבה (קוגניטיבי)	פתיחה: "הרצאה" על ידי תלמידים על השאלה כיצד נבחר סמל ירושלים, תלמידים מעלים שאלות הבהרה לפי הצורך. כיצד נבחר הסמל של העיר ירושלים? האם אנו היינו בוחרים בו כיום?	מידע	מליאה	מצגת		20 דקות
חשיבה (קוגניטיבי)	כתיבה ראשונית של טיעון: המורה מבהירה מהו טיעון ואת המטלה - ניסוח משפט שבו התלמיד מחליט אם הוא בעד או נגד הסמל הקיים של העיר ירושלים, ומנמק את החלטתו.	טיעון, נימוק	פרטני	כלי כתיבה		30 דקות
חשיבה (קוגניטיבי) בין אישי	דיבור בציבור: מחליטים על 2 או 3 תבחינים להערכת דיבור בציבור. תלמיד מתנדב מציג טיעון בעד הסמל של העיר ירושלים ותלמיד מתנדב אחר מציג וטיעון נגד הסמל של העיר ירושלים. משוב עמיתים	תבחינים	מליאה			20 דקות
חשיבה	הצבעה בעד או נגד הסמל הקיים של העיר ירושלים.	ריכוז נתונים בדיאגרמת עמודות	פרטני	מצביעונים או הצבעה ידנית		10 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
	מבהירים מהו רוב ומהו מיעוט. הסקת מסקנה מהנתונים בהתייחס לשאלה אילו היו מבקשים לדעת אם להשאיר את סמל העיר ירושלים, מה הייתה העמדה של רוב התלמידים בכיתה שלנו?	מסקנה	מליאה			20 דקות

מפגש מספר 8 (כ-125 דקות): **הסמל שלי לעיר ירושלים**
ניתן לקיים כמפגש סיכום עם הורים ולשתף אותם במהלך שלהלן:

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה (קוגניטיבי)	פתיחה: המורה מזכירה כי סמל ירושלים נבחר לאחר שהוועדה שעסקה בנושא קבעה כללים מה מותר שיהיה בסמל שאנשים יציעו, ומה אסור שיהיה בסמל שיוצע (כפי שהוצג בהרצאה של העמיתים).		מליאה	רשימת הכללים שקבעה הוועדה לבחירת סמל לעיר ירושלים		5 דקות
	קוראים את הכללים ודנים בשאלות: האם הכללים שנקבעו בעבר מתאימים גם עתה? מדוע? מחליטים אם לשנות דבר מה בכללים.	תשובות לשאלות	זוגות	לכל זוג דף עם הכללים מודפס או מסך המחשב		20 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה (קוגניטיבי)	משתפים ומעדכנים את הכללים לפי הצורך	כללים מעודכנים	מליאה			10 דקות
תוך אישי חשיבה (קוגניטיבי) חושי-תנועתי	התלמידים מעצבים סמל משלהם לירושלים בצירוף הסבר כתוב.	כללים לסמל סמל	פרטני	כלי כתיבה ויצירה		45 דקות
בין אישי	תלמידים מתנדבים משתפים בתוצרים ומנמקים.	תערוכת סמלים	מליאה			15 דקות
תוך אישי בין אישי חשיבה רפלקטיבית (קוגניטיבי)	סיכום ומשוב: מה למדתי? מה חוויתי? מה אני מציע?		אם מתקיים ללא הורים רצוי לקיים במעגל הקסם			30 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

דוגמה לתכנית של יחידת הוראה-למידה-הערכה לכיתה ג'

נושא: עיר מוקפת חומה ושערים בה

הנימוקים לבחירה בנושא:

1. עבור רוב הילדים בגיל 6 - 9 נושא ירושלים אינו קונקרטי, אולם ניתן לקרב אותם לנושא ולהבנות בו ידע באמצעות עיסוק בתכנים מוחשיים, כמו: החומה ושעריה.
2. בנוסף לכך, אף על פי שתלמידים רבים אינם מכירים את ירושלים מקרוב, תכנית הלימודים במולדת וחברה לכיתות ב' וג' מניחה בסיס ידע שמאפשר עיסוק בנושא החומה ושעריה. התלמידים למדו להבין כי אנשים יוצרים מבנים פיסיים שיתנו מענה לצורכיהם (הבית, השכונה ומתקניה). הם גם לומדים בכיתה ג' במסגרת נושא "השכונה שלי" להתייחס למיקום ולארגון המרחבי של התופעות בסביבה הפיסית, בשילוב תרשים או מפה פשוטה; ולהתייחס לתפקוד המבנים ולמרכיבים הארכיטקטוניים שלהם.

נושאי היחידה

עיר מוקפת חומה ושערים בה				
חומות של אבן	מחומות לחזקות	חומה ושומרים לה	חומה כגשר בין עבר להווה ובין הציבורי לאישי	בשערי ירושלים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית היחידה

משוב ומסקנות	תכנית ההוראה למידה	הערכה	הישגים מצופים	תחום הדעת ותפקודי לומד
להיעזר בכלי "רואים שש שש"	ראו בהמשך	סימון על מפה	- התלמיד יבין מה זאת חומה המקיפה עיר.	קוגניטיבי
		ניסוח מילולי או כתיבה של תשובה, הסבר	התלמיד יבין כי שליטים בנו חומות מסביב לערים כדי למנוע כניסה של אנשים בלתי רצויים והתקפה מצד פולשים.	קוגניטיבי
		סקר בקרב 4 בני משפחה	התלמיד יבחן את היחס לחומה בימינו: מה יודעים עליה? מה הערך שמייחסים לה? ומה מידת הצורך בה בימינו? מדוע?	קוגניטיבי
		התלמיד יעלה נימוקים רלוונטיים לביסוס דבריו תוך שימוש במבנים לוגיים, כמו: הסבר והדגמה	התלמיד יתאר כיצד הוא מאתר מידע מתאים בתוך מקור נתון. התלמיד יכיר דרכים שבהן אחרים מאתרים מידע מתאים בתוך מקור נתון.	מטה קוגניטיבי קוגניטיבי
		שיח במעגל הקסם	התלמיד יהיה מודע לדרכי התמודדות שלו עם תחושות סכנה ואיום.	תוך אישי

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תחום הדעת ותפקודי לומד	הישגים מצופים	הערכה	תכנית ההוראה למידה	משוב ומסקנות
תוך אישי	התלמיד יחזק את תחושת הערך והשייכות שלו בקרב קבוצת השווים ואת תחושת המסוגלות שלו.	משוב		
	התלמיד יעשיר את המידע שלו לגבי האפשרויות להתמודדות עם תחושות סכנה ואיום.			
	התלמיד יפתח זיקה, תחושת קשר לירושלים כמרכז תרבותי ורוחני.			
בין אישי	התלמיד יעמיק את היכרותו עם עמיתיו: התלמיד יידע להקשיב למידע, לתחושות, לדעות ולרעיונות שמעלים בני קבוצת השווים בהתייחס לנושא. - התלמיד יידע לשתף את בני קבוצת השווים במידע, בתחושות, בדעות וברעיונות שלו בהתייחס לנושא ולנמק את דבריו. - התלמיד יתנסה בלמידת עמיתים ובעבודת צוות עם שני עמיתים.	התנהגות בפעילויות השונות		
חושי תנועתי	התלמיד יפתח אבחנה חזותית ושמיעתית ויפיק מידע מחומר קולי וחזותי.	מתן כותרת והסבר לתמונה		
	התלמיד ייצג את מראה שערי ירושלים באמצעים גרפיים, בתנועה, בצליל או בהמחזה.	תוצרי יצירה, משחק התאמה		
קוגניטיבי	התלמיד יתנסה בעריכת סקר: איסוף מידע, תכלול הנתונים של כלל התלמידים, ניתוח ופירוש הנתונים בעקבות הסקר.	תרשים		

תכנית הוראה-למידה-הערכה

מפגש מספר 1 (כ-100 דקות): חומות של אבן

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצרים	פעילות	תפקודים
10 דקות	רצוי, אם אין אפשרות לערוך סיור בעיר במסגרת תכנית הטיולים הבית ספרית, לפחות להקרין סרטון על ירושלים אלבומי תמונות	מצגת עם תמונות של חומת עכו, חומת מצדה וחומת ירושלים	מליאה	ערך, מעורבות ורלוונטיות	פתיחה: קישור לעיסוק בנושא ירושלים בשנים הקודמות יצירת עניין ומעורבות בנושא וזיהוי ידע קודם: הקרנת תמונה של חומת עכו, תמונה של חומת מצדה ותמונה של חומת ירושלים. מזהים את האתרים ואת המשותף לשלוש התמונות: חומה.	קוגניטיבי
30 דקות	מגוונים בנושא ירושלים תמונות של חומות במקומות שונים בועלם [כגון: החומה הסינית, חומת ברלין] מילונים		פרטני	הגדרה	הצגת נושא השיעור: חומת ירושלים מגדירים את המושג "חומה" ומאמתים את ההגדרה האישית עם ההגדרה המילונית	

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
תוך אישי	המורה מציעה לדמיין מצב שבו אין גדר לבית הספר או שאין קירות חיצוניים למבנה בית הספר: מה היה קורה? כיצד היינו מרגישים? מדוע? יחד עם התלמידים מבררים את חשיבות נושא החומה (הרציונאל) ואת מטרות העיסוק בו ומעלים השערות לשאלה: מדוע הוקמה חומת ירושלים?	רשימת מטרות	מליאה			
	מעלים שאלות שהנושא מעורר [כגון: מי בנה את חומת ירושלים? לשם מה? ממה עשויה החומה?]	שאלות	פרטני			30 דקות
	מרכזים את ההשערות.	השערות	מליאה			
	דנים במקורות מידע לקבלת מענה לשאלה המרכזית.		מליאה			
	המורה מעמידה לרשות התלמידים דף מידע או אתר סגור שבו המידע. אוספים תשובות לשאלה המרכזית. המורה מציינת שבמפגש הבא יעשה שיתוף בתשובות.	תשובות לשאלות	פרטני	אם הפעילות היא במערכת המתקשבת - תלמידים משתפים בתשובותיהם		30 דקות

מפגש מספר 2 (כ-50 דקות): מחומות לחוזקות

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי	משתפים בתשובות ומסכמים: החומה הוקמה כדי להגן על העיר מפני פולשים וכניסת אנשים בלתי רצויים. המורה מציינת שהמשך העיסוק בנושא יהיה במפגש הבא. "עתה נשוחח על דרכים שבהן אנו מתמודדים עם פחד וחשש מאנשים זרים".	סיכום	מליאה			20 דקות
תוך אישי בין אישי	משתפים כיצד כל אחד מאתנו מתמודד עם פחד וחשש מאנשים זרים.		מעגל הקסם	מומלץ לשלב טקסט ספרותי		30 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

מפגש מספר 3 (כ-60 דקות) חומה ושומרים לה

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי	פתיחה: השמעת השיר "שומרי החומות" וקיום שיח על תפקיד השומר. קישור לידע קודם - המורה מזכירה את הפעילות שנעשתה לאיתור המידע בקשר לסיבות להקמת החומה. דנים בשאלה: איזה מידע נוסף לנו לאור מה שקראנו ושוחחנו?	סיכום: לאורך ההיסטוריה היו יותר מחומה אחת. ציוני דרך בנושא: החומה נבנתה בעבר כמה פעמים. כל פעם שאויב חדר לירושלים הוא הרס אותה ולאחר מכן היא נבנתה שוב: לפעמים על-ידי האויב עצמו, השליט החדש, ולפעמים על-ידי תושבי העיר.	מליאה			20 דק
	התלמידים מוזמנים לשתף במידע שיש להם על החומה בירושלים בימינו ולאחר מכן מאזינים לשיר: "על חומותיך ירושלים" ודנים בשאלה האם יש צורך בימינו לשמור על החומה. לשם מה?	הצגת טיעון תוך העלאת נימוקים רלוונטיים				

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור”

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי חושי תנועתי קוגניטיבי	מתבוננים בתרשים של העיר ירושלים, מאתרים את האזור המוקף חומה ודנים שוב בשאלה האם יש צורך בימינו לשמור על החומה. מדוע?		בזוגות			20 דקות
	מרכזים תשובות ומסכמים תוך אבחנה בין שמירה מפני סכנות הבאות מחוץ לחומה לבין אלה הנגרמות על ידי גורמים מבפנים.	סיכום	מליאה			20 דקות
מפגש מספר 4 (כ-90 דקות) חומה כגשר בין עבר להווה, בין הציבורי לאישי						
תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי חושי-תנועתי	להרחבה: פתיחה: קישור לשיעור קודם: ראינו גם בסמל ירושלים רמז לחומה. כיום החומה היא אחד הסמלים של העיר העתיקה ומשמשת אתר תיירות. דנים בשאלה מדוע?	השערות	מליאה			10 דקות
	מאמתים את ההשערות: מעיינים בדף מידע המתאר את הכותל המערבי או צופים בסרטון מתאים - הכותל הוא קטע מתוך החומה שהקיפה את הר הבית שעליו בנה המלך הורדוס את בית המקדש השני. החומה של הכותל היא החומה שהקיפה את הר הבית ולא את בית המקדש.	מענה לשאלה, מדוע מהווה החומה את אחד הסמלים של ירושלים ואתר תיירות	פרטני	דף מידע לכל תלמיד או סרטון		30 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי, תוך אישי בין אישי	יש אנשים הנוהגים להטמין בין אבני הכותל פתקים שעליהם כתובות ובקשות שונות. משתפים בדרכים שאנו מכירים שאנשים משתמשים בהן כשהם רוצים מאוד שבקשה תתמלא.	מגוון דרכים כמו הבקשה לפני כיבוי נר בעוגת יום הולדת, תפילה, ציפייה לחפץ קסמים כמו בשירה של לאה גולדברג: "כובע הקסמים" ועוד	מעגל הקסם	כובע הקסמים/ לאה גולדברג		30 דקות
תוך אישי	כותבים פתק "המשאלה שלי" ומטמינים אותו על קיר שעוצב.	פתקים	פרטני	קיר מעוצב דמוי כותל		10 דקות

מפגש מספר 4: יום מרוכז (כ- 240 דקות) בשערי ירושלים

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חושי תנועת קוגניטיבי	פתיחה: דיון קצר בשאלה כיצד תושבי העיר ואורחים יכלו להיכנס ולצאת מירושלים שהייתה מוקפת חומה?	השערות תלמידים	מליאה	מצגת: תמונות של שערי ירושלים ושמותיהם		30 דקות
חושי תנועת קוגניטיבי	המורה: שערים מאפשרים כניסה לתוך העיר. בחומת ירושלים יש שבעה שערים. צפייה מונחית במצגת. בעת הצפייה כל תלמיד רושם על יד התמונה את שם השער.	לכל תלמיד תמונות השערים ושמותיהם	פרטני	לכל תלמיד דף עם התמונות, בסביבה מתוקשבת - הדף על המסך		
קוגניטיבי הכוונה עצמית	המורה: אנו נרחיב מעט את הידע שלנו על השערים. מגדירים יחד את המטרה. מעלים שאלות שעליהן נרצה לקבל מידע לגבי כל שער ודנים בדרכים לעשות זאת. המורה מציגה את הדרך של ג'יקסו ⁷ .		מליאה			

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור”

33 ג'יקסו: זאת שיטה שמאפשרת ללמוד חומר רב על ידי כך שאנו עושים למידת עמיתים. כל אחד מתעמק, בלמידה אישית או בקבוצת "מומחים", בחלק או בתת-נושא אחר מהמידע. כל קבוצת "מומחים" חוקרת תת-נושא אחר מהנושא השלם. אחר כך יוצרים קבוצות "ממוזגות". בכל קבוצה ממוזגת יש נציג אחד מכל קבוצת מומחים. כך כל אחד מומחה בתת-נושא אחד מתוך הנושא השלם. כל מומחה משתף את שאר חברי הקבוצה הממוזגת והם ממזגים את כל המידע לידע משותף.

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
	המורה מציינת כי לרשות כל אחד יש כחצי שעה כדי להשיב על השאלות לגבי אחד השערים שבחר, וכי לאחר מכן כל קבוצת מומחים לשער תיפגש לחצי שעה כדי להשוות את התשובות, לתקן לפי הצורך, להכין על קרטון ביצוע ייצוג של השער ולתכנן כיצד ילמדו את המומחים האחרים את הנושא שלהם במסגרת הקבוצה הממוזגת. המורה תולה את תמונות 7 השערים בגובה התלמידים ומציינת שתהיינה 7 קבוצות מומחים. כל ילד מוזמן לרשום את שמו מתחת לתמונת השער שאותו ירצה לחקור. מספר הילדים בכל קבוצה מוגבל [לפי סך כל התלמידים בכיתה ולא יעלה על 5]. כך שבכיתה בת 28 תלמידים תהיינה 4 קבוצות.	מאגר שאלות גנרי - משותפות לגבי כל השערים כגון: מהם העיטורים המופיעים בו? מה מסמל השם? מי הקים אותו? מדוע?	מליאה	דפי רישום לקב' מומחים דף משימה לקבוצת המומחים		10 דקות
	כל תלמיד אוסף מידע לגבי השער שבחר. המורה עוברת ומתווכת לפי הצורך.	תשובות לשאלות	פרטני	דף משימה ומידע אישי לכל "מומחה" בנושא השער שבחר.	חומרי עזר לעיון ולהרחבה	30 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי הכוונה עצמית	קבוצות מומחים: שיתוף העמיתים בקבוצת המומחים, השוואת התשובות, תיקון לפי הצורך ותכנון השיתוף בקבוצה הממוזגת. המורה עוברת ומתווכת לפי הצורך.	רב שיח	קבוצה קטנה	דף משימה לקבוצה		30 דקות
חושי תנועתי	הכנת ייצוג של השער על קרטון ביצוע		קבוצה קטנה	חומרי יצירה		45 דקות
	קבוצות ממוזגות: בכל קבוצה יהיה נציג מכל קבוצת מומחים. בסך הכול 7 תלמידים בכל קבוצה. נדרשת מיומנות ברמה גבוהה לעבודת צוות, לכן יש חשיבות לכך שהפעילות תהיה עם המורה או עם תלמידים חונכים מכיתות ו' שהוכשרו לכך.	למידה בקבוצה דיון בתוצר הקבוצתי הכנת תוצר קבוצתי		לבחירה בתוצר קבוצתי: משחק זיכרון, חידון, משחק מסלול		45 דקות
קוגניטיבי מטה קוגניטיבי בין אישי תוך אישי	התנסות ופעילות עם התוצרים ומשוב על תוכני הלמידה, תהליך הלמידה וחווית הלמידה. המלצה: לקרוא יחד את ספרו של יצחק נבון "מלחמת ששת הימים ושבעת השערים", ולאחריו לקיים שיח: מה ניתן ללמוד מתוך הסיפור על כל שער ושער?		מגוון			45 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

דוגמה לתכנית של יחידת הוראה-למידה-הערכה לכיתות ד':

נושא: ירושלים בירת ישראל

הנימוקים לבחירה בנושא:

לאחר שבשנים קודמות עסקו התלמידים על פי תכנית הלימודים במולדת חברה ואזרחות בנושאים: הבית, השכונה, היישוב שלי, עתה, בכיתה ה', יש להם בסיס ידע המאפשר לעסוק בנושא עיר בירה. על פי התכנית הבינתחומית בנושא ירושלים, אחד משלושת הצירים לעיסוק בנושא ירושלים הוא הציר ירושלים - בירת ישראל. במרכזו של ציר זה עומדת השאלה: "מהם המאפיינים הייחודיים של ירושלים כעיר בירה בעבר ובהווה"³⁷. כמו כן מכיוון שבלימודי המקרא נלמדים ספר שמואל א' וספר שמואל ב', מומלץ להרחיב את הנושא "ירושלים בירת ישראל" באמצעות הסיפור המקראי.

http://edu.gov.il/special/Jerusalem_edu/yesodi/Pages/lobby.aspx 37

נושאי היחידה

נושא ירושלים בירת ישראל							
עיר שהיא בירה	תן לאצבעות ללכת - מוסדות ואתרים מרכזיים בירושלים הבירה	יר"ל ועוד [מה אני יודע? מה אני רוצה לדעת? מה למדתי? מה חוותי? כיצד למדתי?]	סוף מעשה במחשבה - תחילה - מתכננים סיור בירושלים	סוף מעשה במחשבה - תחילה - מתכננים סיור בירושלים (המשך)	טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים בלבד - סיור בירושלים	מבט חטוף על העבר וההווה של ירושלים כעיר בירה	במבט לאחור [על תהליך הלמידה]

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תכנית היחידה

משוב ומסקנות	תכנית ההוראה למידה	הערכה	הישגים מצופים	תחום הדעת ותפקודי לומד
להיעזר בכלי "רואים שש שש"	תמונות ומפות ותוצרי הפעילות סיור בירושלים	תוצרים לאורך תהליך הלמידה: כתיבה, קריאה, דיבור בציבור	- התלמיד יידע מהי עיר בירה - התלמיד יכיר את המונחים "מוסד שלטון ומנהל", "מוסד תרבות", "אתר מקודש". - התלמיד יזהה מה מאפיין את ירושלים כעיר הבירה של מדינת ישראל. - התלמיד יכיר מוסדות שלטון ומנהל, מוסדות תרבות ואתרים מקודשים בירושלים.	ירושלים בירת ישראל חשיבה קוגניטיבי
		ניסוח מילולי או כתוב של מסקנה. הנמקה של בחירת שם ומתן שם או כינוי לירושלים	התלמיד יבין מדוע ירושלים נבחרה לבירת ישראל. התלמיד יידע לכתוב טיעון בהתייחס לבחירת ירושלים לבירת ישראל.	
		רב-שיח שבו תלמידים ישתפו	התלמיד יתאר כיצד התמודד עם תהליך למידה עצמאי שקיים ומה חש ביחס לתהליך.	חשיבה על חשיבה
		מעגל הקסם, משוב בעקבות	התלמיד יחזק את תחושת הערך והשייכות שלו בקרב קבוצת השווים ואת תחושת המסוגלות שלו.	תוך אישי
		כתיבת טיעון, דיבור בציבור, הכנת משחק, ייצוג ידע, הבנה ורגשות בדרך שהתלמיד בוחר	התלמיד יפתח זיקה ותחושת קשר לירושלים כמרכז שלטוני, תרבותי ורוחני.	

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

משוב ומסקנות	תכנית ההוראה למידה	הערכה	הישגים מצופים	תחום הדעת ותפקודי לומד
		התנהגות בפעילויות השונות	התלמיד יעמיק את היכרותו עם עמיתיו. התלמיד יידע להקשיב למידע, לתחושות, לדעות ולרעיונות שמעלים בני קבוצת השווים בהתייחס לנושא ובהתייחס לתהליכי הלמידה.	בין אישי
			- התלמיד יידע לשתף את בני קבוצת השווים במידע, בתחושות, בדעות וברעיונות שלו בהתייחס לנושא ירושלים בירת ישראל ובהתייחס לתהליכי הלמידה ולנמק את דבריו. - התלמיד יתנסה בלמידת עמיתים ובעבודת צוות עם עמיתים בנושא ירושלים בירת ישראל.	
		הכנת דף הסברה דיבור בציבור כתיבת טיעון	- התלמיד יפיק מידע מתוך מקורות מגוונים: תמונות, מפה, אנשים, אתרים, טקסט מידעי ברמת קריאות מתאימה על מוסדות שלטון, מינהל ותרבות ועל אתרים מקודשים לבני שלוש הדתות בירושלים. - התלמיד יקיים תהליך למידה עצמאי על אחד האתרים או המוסדות לפי בחירתו.	הכוונה עצמית בלמידה

תכנית הוראה-למידה-הערכה

מפגש מספר 1 (כ-90 דקות): עיר שהיא בירה

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי חושי תנועתי	פתיחה: זיהוי ידע קודם ויצירת עניין ומעורבות באמצעות משחק התאמה: התלמידים מתבקשים להסתובב בחדר ולנסות לזהות את שם העיר ואת המדינה שהיא בירתה. כל תמונה שתלמיד זיהה מזכה אותו בנקודה. המטרה היא לצבור את מירב הנקודות.	מעורבות ורלוונטיות	פרטני	תמונות ערי בירה וביניהן ירושלים, כרטיסיות עם שמות הערים	בחדר פזורות תמונות של ערי בירה	30 דקות
בין אישי	משתפים בתוצאות ומאמתים ביחד את נכונותן באמצעות מצגת מוקרנת..	טבלה כיתתית: תמונה שם העיר שם המדינה	מליאה	מצגת, מקרן, לוח דיגיטלי		
קוגניטיבי	מכלילים: המכנה המשותף - ערי בירה.					
מגדירים מה זאת עיר בירה.	הגדרה	פרטני				10 דקות
משווים את ההגדרה עם ההגדרה המילונית, מתקנים לפי הצורך ומרחיבים את המידע על מקור ועל משמעות המילים עיר ובירה.	מקור מומלץ האקדמיה ללשון העברית http://hebrew-academy.org.il/2011/05/29/%D7%94%D7%A2%D7%99%D7%A8-%D7%95%D7%94%D7%91%D7%99%D7%A8%D7%94/	מליאה	מילונים			

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
	ירושלים בירת ישראל - לאור ההגדרה, מה הופך אותה לעיר בירה? מבצעים הבהרת מונחים בתהליך הבא: מרכז - מהו מרכז במובן הממשי והמושאל? מאתרים את מקומה של ירושלים על מפת ישראל ומתייחסים לשאלה האם מבחינת המיקום הגיאוגרפי ניתן לומר כי ירושלים נמצאת במרכז המדינה. מדוע?	הבהרת מונחים, תשובה לשאלה	מליאה	מפת ישראל לכל קבוצה מפה על לוח הכיתה או הלוח הדיגיטלי		10 דקות
קוגניטיבי בין אישי	מוסדות שלטון ומינהל - מבהירים מהו מוסד שלטון ומינהל. המורה מבהירה מהו שאלון טריוויה בתמונות ואת כללי ההתנהגות בעת קיום השאלון. עורכים שאלון טריוויה בתמונות בנושא מוסדות שלטון ומינהל שיש בירושלים (מאפשר למורה לזהות ידע קודם).	הבהרת מונח, רשימה של מוסדות שלטון ומינהל		מוסדות שלטון ומינהל - מבהירים מהו מוסד שלטון ומינהל. המורה מבהירה מהו שאלון טריוויה בתמונות ואת כללי	הבהרת מונח, רשימה של מוסדות שלטון ומינהל	

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי בין אישי	בירושלים יש גם מוסדות תרבות מרכזיים - מבהירים מהו מוסד תרבות. עורכים שאלון טריוויה בתמונות בנושא מוסדות תרבות מרכזיים שיש בירושלים (מאפשר למורה לזהות ידע קודם).	הבהרת מונח, רשימה של מוסדות תרבות		ההתנהגות בעת קיום השאלון. עורכים שאלון טריוויה בתמונות		10 דקות
	כמו כן ישנם בירושלים אתרים מקודשים לשלוש הדתות (מאפשר למורה לזהות ידע קודם).	הבהרת המונח, רשימה של אתרים מקודשים		בנושא מוסדות שלטון		10 דקות
	מסכמים מה הופך את ירושלים לבירת ישראל. במה שונה בירת ישראל מבירות אחרות בעולם - שיח על ההבדלים. משתפים ומנסחים הכללה משותפת. מקיימים שיח על ההבדלים.	הכללה	פרטני מליאה	ומינהל שיש בירושלים (מאפשר למורה לזהות ידע קודם).		10 דקות

מפגש מספר 2 (כ-150 דקות): תן לאצבעות ללכת - מוסדות ואתרים מרכזיים בירושלים הבירה

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי בין אישי	פתיחה: נזכרים בהכללה המשותפת בשיעור הקודם, דנים ברציונל ובמטרות לעיסוק בנושא ירושלים בירת ישראל. המורה מציגה את מהלך השיעור הנוכחי ומטרותיו, מזכירה ג'קסו ואת נוהלי העבודה.		מליאה			10 דקות
	שליש מהכיתה מאתר על המפה ומסמן בצבע כחול מוסדות שלטון ומינהל עיקריים בירושלים: הכנסת, בית המשפט העליון, קריית הממשלה, משרד החינוך. שליש מהכיתה מאתר על המפה ומסמן בצבע ירוק מוסדות תרבות עיקריים בירושלים: מוזיאון ישראל, מוזיאון ארצות המקרא, מוזיאון המדע, היכל הספר, האוניברסיטה העברית, תיאטרון ירושלים, גן החיות התנכ"י.	אתרים מסומנים	קבוצות "מומחים" בנות 3 תלמידים	מפת ירושלים לכל קבוצה, ועליה מסומנים מוסדות שלטון ומינהל, מוסדות תרבות ואתרים מקודשים לשלוש הדתות. כרטיסי מטלה	אם יש תשתית טכנולוגית מתאימה, ניתן לקיים את הפעילויות באופן דיגיטלי	30 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה בין אישי	שליש מהכיתה מאתר על המפה ומסמן בצבע אדום אתרים מקודשים לשלוש הדתות: הכותל המערבי, מסגד אל אקצה, כנסיית הקבר, כיפת הסלע, הר הבית.					
חשיבה חושי תנועתי	מניחים המפות במרכז החדר ומתבוננים בהן. דנים בשאלה מה ניתן ללמוד על הפריסה של המוסדות והאתרים.	תשובה לשאלה	פרטני			20 דקות
			מליאה			
חשיבה על חשיבה, בין אישי, הכוונה עצמית בלמידה	משתפים בשאלה מאיזה מקורות אני מעדיף ללמוד ומדוע. [מפה כמקור מידע, לעומת מקורות כמו טקסטים, תמונות ואנשים]. מתי רצוי להשתמש במפה כמקור מידע?		מעגל הקסם			30 דקות
בין אישי הכוונה עצמית בלמידה	מטלה לבית: הכנת משחק מסלול לסיור בירושלים במוסדות ובאתרים שסומנו. מזכירים מהי עבודת צוות וכיצד עובדים בצוות. נחלקים לצוותים (קבוצות ממוזגות) בני 3 חברים לפי בחירת התלמידים [כל צוות מורכב מנציג אחד מכל קבוצת מומחים].	משחק מסלול	קבוצות בנות 3 תלמידים כל אחת	מפות כמספר הקבוצות להכנת משחק מסלול, כלי כתיבה, קוביות, משחק ומדבקות		10 דקות

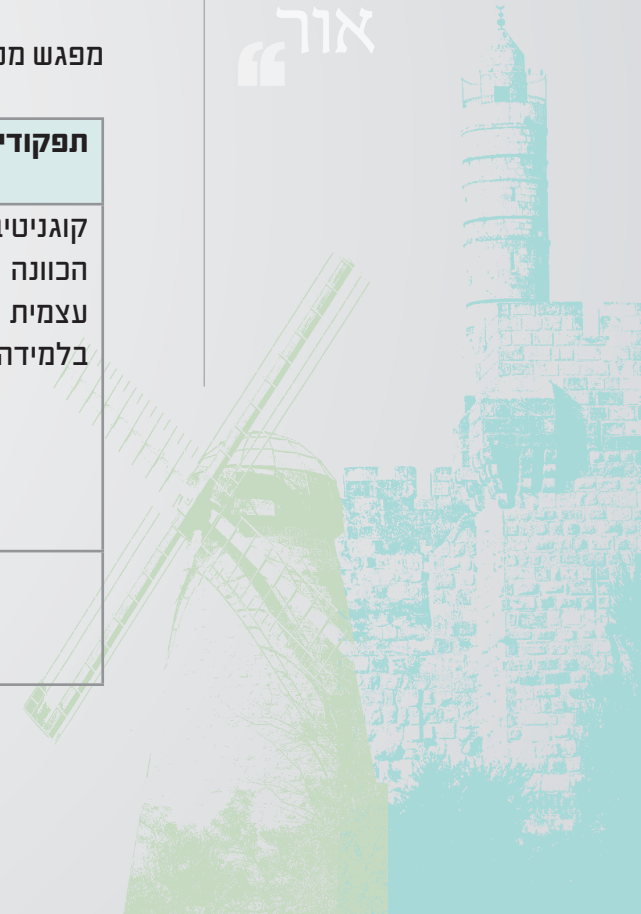
מפגש מספר 3 [שיעור וחצי]: משחק כעניין רציני

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
בין אישי חושי-תנועתי	פתיחה: משתפים במשחקים שהוכנו ומשחקים.	משחקי מסלול	קבוצות			30 דקות
חשיבה על חשיבה, חשיבה על חשיבה	משתפים בשאלה האם הכנה של משחק והתנסות במשחק מוכן תורמת ללמידה שלי, ומה היא תורמת ללמידה שלי?		מעגל הקסם			30 דקות

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

מפגש מספר 3 (כ-150 דקות): יר"ל ועוד [מה אני יודע? מה אני רוצה לדעת? מה למדתי? מה חוויתי? כיצד למדתי?]

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי הכוונה עצמית בלמידה	פתיחה: עושים הכנה לסיור בירושלים: מרחיבים את הידע על אחד המוסדות או האתרים לפי בחירת התלמיד, דנים בתהליך הלמידה, מגדירים את התוצר הפרטני והכיתתי, בוחרים מתוך רשימת המוסדות והאתרים שעסקו בהם בשיעור מספר 2.		מליאה	רשימת המוסדות והאתרים דוגמאות של דפי פרסום לתייר	מגוון מקורות מידע ואתר סגור המרכז קישורים רלוונטיים בנושא	20 דקות
	עובדים באופן עצמאי. המורה עומדת לרשות התלמידים להיוועצות ולקבלת סיוע לפי בקשתם.	דף פרסום לתייר על המוסד או האתר				60 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
תוך אישי, בין אישי, חשיבה על חשיבה	משתפים: מה בחרתי ומדוע? כיצד בחרתי? מה למדתי? מה הרגשתי? כיצד למדתי? מה דעתי על דרך הלמידה? מדוע?	משוב ותובנות	מעגל הקסם			30 דקות
קוגניטיבי, בין אישי, חושי-תנועתי	מוקם צוות בהשתתפות תלמידים מתנדבים להפקת פרסום בסיוע המורה לאומנות. מאגדים את תוצרי התלמידים לחוברת פרסום על ירושלים.	חוברת פרסום	בשעה הפרטנית			

מפגש מספר 4 (כ-100 דקות): סוף מעשה במחשבה תחילה - מתכוננים לסיור בירושלים

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי	פתיחה: צוות הפרסום מציג את החוברת.	שאלות הבהרה ותשובות	מליאה פרטני	לכל קבוצה עותק של חוברת הפרסום		20 דקות
	מעיינים בחוברת ומתייחסים לשאלות הבהרה לפי הצורך.					

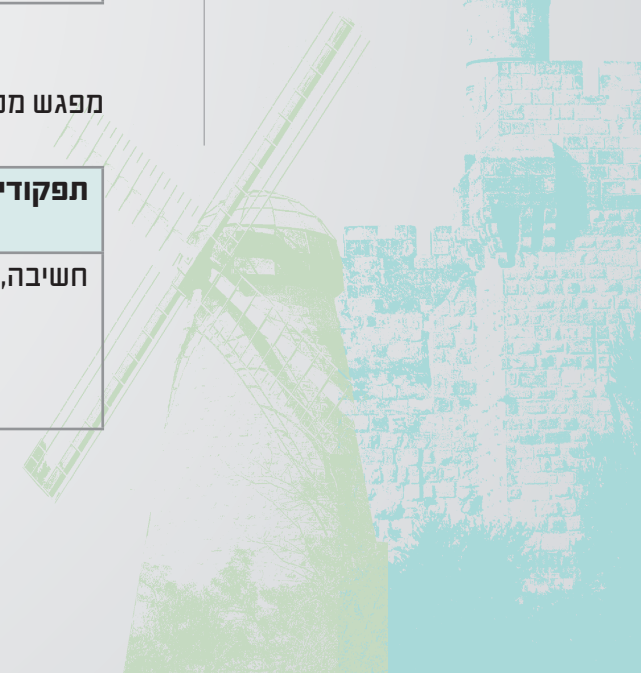

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי	נערכים לסיור בירושלים: דנים בתבחינים לבחירת המקומות שבהם יסיירו.	רשימת שיקולים	מליאה			10 דקות
חשיבה, בין אישי	בזוגות מכינים רשימה מנומקת של מוסדות ואתרים שבהם רוצים לסייר.	רשימת מקומות ונימוקים	זוגות			30 דקות
חושי-תנועת, חשיבה	מרכזים בדיאגרמת עמודות על גיליון את שמות המוסדות והאתרים שנבחרו ומסיקים מסקנות לגבי המקומות המועדפים.		מליאה			15 דקות
חשיבה, בין אישי	בשעה פרטנית 2 צוותים של תלמידים מתנדבים מכינים בסיועה של רכזת הטיולים הצעות לתכנית סיור.	2 הצעות לתכנית סיור	2 צוותים. בכל צוות 3 - 4 תלמידים			

מפגש מספר 5 (כ-80 דקות): סוף מעשה במחשבה תחילה - מתכננים סיור בירושלים

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה,	פתיחה: הצגת מטרת השיעור ומהלכו. כל צוות מציג את תכניתו לסיור ומנמק.	תכנית סיור מוסכמת	מליאה	2 מצגות		15 דקות

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה, בין אישי	דנים בהצעות, מחליטים על הצעה מוסכמת ומנמקים.	החלטה מנומקת	קבוצות			30 דקות
חשיבה, בין אשי, חושי תנועתי	דיבור בציבור: תלמידים מתנדבים מציגים את שתי ההחלטות והנימוקים להן (תלמיד אחד לכל הצעה).	תכנית הסיור	מליאה			30 דקות

מפגש מספר 6: טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים בלבד - סיור בירושלים הבירה

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חושי תנועתי בין אישי חשיבה	עורכים סיור על פי התכנית.				חוץ בית ספרית: סיור בירושלים	יום
תוך אישי, קוגניטיבי, חשיבה על חשיבה	משוב וסיכום: מה הרגשתי במהלך הסיור? מדוע? מה תרם לי הסיור? מה אני ממליץ לאחרים? מדוע?		מעגל הקסם			30 דקות

מפגש מספר 7 (כ-80 דקות): מבט חטוף על העבר וההווה של ירושלים כעיר בירה

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
חשיבה	נחלקים לשתי קבוצות על פי בחירת התלמידים להאזנה להרצאות תלמידים מכיתה ו': הרקע ההיסטורי: מדוע דוד המלך בחר בה כבירת ממלכתו? מדוע וכיצד מדינת ישראל הצעירה בחרה בירושלים כבירתה? כיצד ומדוע הפכה ירושלים לעיר חשובה גם לנוצרים ולמוסלמים?	תשובות לשאלות	2 קבוצות מליאה	מצגות, מקרן		30 דקות
	כתיבת טיעון: מדוע נכון היה לבחור בירושלים לבירת מדינת ישראל?	טיעון כתוב	פרטני			30 דקות
	דיבור בציבור - הצגת הטיעונים על ידי 2 - 3 מתנדבים ומשוב.					20 דקות
	סיור בתצוגה					

מפגש מספר 8 (כ-90 דקות): **במבט לאחור** (על תהליך הלמידה)

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

תפקודים	פעילות	תוצרים	ארגון לומדים	חומרים	סביבה לימודית	משך הפעילות
קוגניטיבי, חשיבה על חשיבה, חושי תנועתי, בין אישי, תוך אישי	סיכום: ייצוג בדרכים שונות (תרשים, פנטומימה, קומיקס, מצגת), לפי בחירת התלמיד, של התשובות לשאלות: כיצד התחלנו? מה ידענו? מה למדנו על ירושלים? על למידה? על עצמנו? מה אנו מרגישים?	תוצרים	פרטני או בקבוצות לפי בחירת התלמידים		תצוגה של תוצרי הפעילות עד כה: משחק מסלול, שאלון טריוויה, חוברת פרסום, מצגת	45 דק
	שיתוף בתוצרים. אם מוזמנים אורחים - משתפים אותם בפעילות.					45 דקות

נספחים

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תפקודי לומד עיקריים במאה ה-21

תוצאות/הישגים ברמת לומד	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 [בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות]	תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21
עומד בהישגים הנדרשים מיישם את הנלמד בתחום הדעת למצבים חדשים באותו תחום מבנה ידע ותובנות ומבטא אותם	פיתוח חשיבה ברמות שונות בכל תהליך למידה זימון התנסויות ביישום רלוונטי של הנלמד והעברה	הבנה מעמיקה בבסיס ידע שהוגדר בתכנית הלימודים ובנושאי הבחירה [קוגניטיבי]
שואל שאלות בוחן חלופות משתמש בנתונים לצורך קבלת החלטות מביע עמדה מנומקת	פיתוח אבחנה בין דעות לעובדות פיתוח היכולת לבחון את אמינות מקורות המידע התנסות בדיוני דילמה המזמנים מעורבות שיפוט מוסרי וגיבוש עמדה	חשיבה ביקורתית [קוגניטיבי]
מעלה רעיונות מקוריים מבטא חשיבה מסתעפת מבטא את עצמו בדרכים מגוונות תוצרי למידתו מקוריים, מחדשים	התנסות בהעלאת רעיונות התנסות בזיהוי ופתרון בעיות מגוונות ורלוונטיות ללומד עידוד חדשנות עידוד ביטוי אישי וקבוצתי במגוון דרכים ואמצעים מתן לגיטימציה להבעת דעות, שאלת שאלות מאתגרות ולמידה מטעויות	חשיבה יצירתית [קוגניטיבי]
מפעיל רפלקציה ומעדכן תוצרים בהתאם משפר את תוצרי הלמידה מפעם לפעם	שילוב תהליכי חשיבה רפלקטיביים כחלק בלתי נפרד מביצוע משימות זימון התנסות בתהליכי ניתוח טעויות/ הצלחות והערך ללומד	חשיבה רפלקטיבית [מטה קוגניטיבי]

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תוצאות/הישגים ברמת לומד	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 [בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות]	תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21
מקיים תקשורת בין אישית תקינה מסוגל לוותר ומתחשב בזולת מקבל סמכות ומפעיל סמכות לפי הצורך משתתף בביצוע מטלות ותורם לתוצר הקבוצתי	פיתוח מיומנויות של לימוד/ביצוע משימה משותף ופעיל בעולם ממשי ובעולם וירטואלי רלוונטי באמצעות התנסויות ותהליכים רפלקטיביים בעקבותיהם	עבודה בצוות [בין אישי]
משתמש בשיח ליצירת הסכמות, להחלפת דעות/ביצוע משימה/ על פי הצורך מגלה פתיחות לדעות ורעיונות מתנהג באופן אתי במרחב הממשי והווירטואלי	תרגול מיומנויות השיח בעולם הממשי והעולם הווירטואלי זימון מצבים בהם השיח חיוני לקידום משימה/תהליך בו העניין והרלוונטיות משותפים לצדדים המעורבים	ניהול שיח מכבד ומקדם [בין אישי]
משתתף ו/או יוזם פעולות התנדבות / תרומה לחברה	עידוד והוקרה של יוזמות שיש בהן ערך לחברה	תרומה לחברה [משפחה, כיתה, בית הספר, קהילה, מדינה, החברה הכללית] [בין אישי]
מתמיד בביצוע התפקיד משתפר באיכות הביצוע ממשימה למשימה מתנהג באופן בטוח במרחב הממשי והווירטואלי	זימון מגוון משימות ותפקידים שהלומד רואה בהם ערך ותהליכים רפלקטיביים אודות ביצועם	קבלת אחריות [תוך אישי]
משקיע זמן ומאמץ בלמידה גם כשהדבר כרוך בקשיים, במחירים גבוהים ובאי הצלחות יוזם הרחבה והעמקה של הנלמד	זימון למידה על פי תחומי עניין מגוונים ורלוונטיים ללומד ובדרכי למידה לפי בחירתו עידוד והוקרה של מאמץ, הצלחה, יזמות בתהליכי הלמידה	מוטיבציה [תוך אישי]

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

תוצאות/הישגים ברמת לומד	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 [בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות]	תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21
מאמין בעצמו וביכולותיו חותר להצלחה בהתמדה פועל בהצלחה במצבים חדשים מסוגל להעריך את ביצועיו באובייקטיביות משתף ברגשות	התנסות במשימות רלוונטיות ומותאמות ללומדים שונים זימון חוויות הצלחה זימון משימות מאתגרות שיתוף בהערכה לשם למידה	מסוגלות [תוך אישי]
ביצוע תהליך למידה עצמאי הכולל: הצבת שאלות הגדרת יעדים הכנת תכנית עבודה להשגתם ביצוע התכנית תוך: שימוש במקורות מידע מגוונים, שיפוט והערכה שלהם, שימוש בשיטות יעילות לקבלת מידע ולהפצתו הערכה עצמית של התוצר והתהליך התנהלות אתית ובטוחה במרחב הממשי והווירטואלית	זימון בחירה בתכנים, בדרכי הלמידה, בשותפים ללמידה וכו. פיתוח מיומנויות לשימוש מושכל במידע ממקורות שונים ולייצוג ידע בדרכים מגוונות תרגול הצבת יעדים, תכנון השגתם, ביצועם והערכתם באמצעות מטלות קצרות טווח וארוכות טווח פיתוח מיומנויות שימוש מושכל בטכנולוגיה הדיגיטלית	למידה עצמאית [ניהול הלמידה]
ייצוג למידה באמצעות תנועה, צליל, צבע וצורה	שילוב התנסויות חושיות-תנועתיות בלמידה: התמצאות במרחב, קואורדינציה, יציבה, אסתטיקה, מוסיקה.	למידה חושית- תנועתית [חושי תנועת]

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

רצפים בלמידה:

הלומדים שונים זה מזה בסגנונות הלמידה שלהם ובהתפתחותם הרגשית-קוגניטיבית-חברתית. שונות זה מצריכה פיתוח תפקודי לומד תוך התאמה של המשימות הלימודיות ללומדים השונים בהלימה לשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים ולצורכיהם הייחודיים. התאמה זו מתבצעת באמצעות יצירת רצפים בלמידה על ידי יצירת הקשרים מסוגים שונים ובאמצעות זימון מטלות במבנים חברתיים שונים. דוגמאות לרצפים:

מ...אל...

מהקרוב.....אל.....הרחוק
מהמוחשי.....אל.....המופשט
מהפשוט.....אל.....המורכב
מהמונחה.....אל.....העצמאי

בין...לבין...

בין קווי.....לבין.....מסתעף
בין חד כיווני.....לבין.....רב כיווני
בין חד ממדי.....לבין.....רב ממדי
בין היחידני.....לבין.....השיתופי

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור“

כלי "רואים 6/6": שילוב הפיתוח של תפקודי לומד שונים

כלי לתכנון ולהערכה של שילוב הפיתוח של תפקודי הלומד השונים בתוך שגרת ההוראה- למידה- הערכה בהתייחס לפרט, לקבוצה הקטנה ולכיתה.

מבנה הכלי

מזמני הלמידה ארגון התכנים בתכנית הלימודים במבנים שונים ארגון לומדים ארגון זמן גיוון בדרכי הוראה- למידה ארגון מרחבי הלמידה	<<<	שיקולי דעת שיקולי דעת בתכנון ובהתאמה של יחידת ההוראה במיקוד על פיתוח תפקודי לומד שיקולי דעת להערכת ההוראה-למידה ביחידת ההוראה	>>>	תפקודי לומד קוגניטיבי מטה-קוגניטיבי בין-אישי תוך-אישי חושי תנועתי הכוונה עצמית בלמידה וניהול הלמידה
---	-----	---	-----	--

פירוט שיקולי הדעת

שיקולי דעת לקידום תפקודי לומד במסגרת שגרת ההוראה-למידה

- כיצד ההכרות שלי עם הלומדים תסייע לי בבחירת מזמני הלמידה המתאימים לפיתוח התפקודים שהגדרתי? (ידע, צרכים, נטיות והעדפות, הרגלי למידה וכו'..)
- מהם ההישגים המצופים בתחום הדעת ובנושא היחידה? (ראו הישגים מצופים בתכניות הלימודים)?
- מהם התפקודים המרכזיים אותם ארצה לקדם ביחידת ההוראה חדשה/קיימת?
- מהם ההישגים המצופים והביצועים בתחום תפקודים אלה? (ראו תפקודי לומד במסמך אבני דרך, נספח 1)
- אילו מזמני למידה יתרמו באופן מרבי לקידום תפקודים אלה? (תכנים וארגונים/ארגון הלומדים/ארגון זמן/דרכי הוראה למידה/דרכי הערכה/מרחבי הלמידה)?
- באיזו מידה מזמני הלמידה שבחרתי מאפשרים קידום למידה רלוונטית, בעלת ערך ללומד ולחברה המעודדת מעורבות?

”ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור“

- מה תהיה מידת הגמישות בתכנון יחידת ההוראה כך שיתאפשרו לי הקשבה ושימוש במצבי למידה מזדמנים?
- כיצד אעריך את ההישגים שהגדרתי?
- באילו פרקטיקות הוראה אשתמש?
- כיצד אארגן את התכנים?
- איזה ארגון לומדים אזמן?
- כיצד אנצל את חומרי הלמידה ומרחבי הלמידה?
- מה תהיה חלוקת הזמנים?
- כיצד אקבל משוב על חווית הלמידה?
- כיצד נדע שקידמנו תפקודים אלה?

שיקולי דעת להערכת ההוראה-למידה ביחידת ההוראה

- האם היתה חווית למידה משמעותית?
- האם אכן הושגו ההישגים שתוכננו?
- מהן העדויות שנאספו על מנת לבדוק אם אכן הושגו ההישגים?
- אילו תפקודי לומד באו לידי ביטוי בפעילות הלימודית?
- באילו מהמזמנים של הלמידה המשמעותית נעשה שימוש?
- מהן העדויות לקידום תפקודים אלה? באילו דרכים אספנו אותן?
- כיצד סייעו המזמנים בפיתוח התפקודים שבאו לידי ביטוי?
- האם יש תפקוד נוסף שניתן היה לפתח באמצעות יחידת ההוראה?
- באילו מזמנים נוספים נוכל להיעזר?
- כיצד נוכל להרחיב את הפעילות לתחומי דעת ונושאים נוספים?

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

מקורות

אבניאון, א' [עורך ראשי] (1997). מילון ספיר. הוצאת הד ארצי, אחיאב

בירנבוים, מ' (1997). בהבניה מתמדת. ירושלים: משרד החינוך. 1997.

בירנבוים, מ' (2007). הערכה לשם למידה. הד החינוך.

בן חור, י' ויהב, ל' (1998). הסביבה הקרובה כמשאב לימודי-חינוכי. תל אביב: מכון מופ"ת

הקליקו

וידסלבסקי, מ'. (תשע"ה). מסלולים אל למידה משמעותית. אוגדן למפקחים, מדריכים ומנהלים. ירושלים: משרד החינוך. 2015.

זהר, ע'. (2013). ציונים זה לא הכול. לקראת שיקומו של השיח הפדגוגי. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

סלומון, ג' (2009). סביבה לימודית עתירת טכנולוגיה.

הקליקו

פסיג, ד' (2000). מיומנויות וכישורי למידה עתידיים. אוניברסיטת בר-אילן.

צלרמאיר, מ' וקוזולין, א'. [עורכים]. (2004). לב ויגוצקי למידה בהקשר חברתי התפתחות התהליכים הפסיכולוגיים הגבוהים.

עורכים: ספרית אדום כהה, סדרת קו אדום, תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. 2004

שרמר, ע' [תשנ"ג]. תכנית לימודים - עיון מושגי בתוך תכנון לימודים, גיליון 8. ירושלים: משרד החינוך 1993.

חוזר מנכ"ל התכנית הלאומית ללמידה משמעותית - מבחנים פנימיים כחלק מההערכה על פני הרצף החינוכי, חוזר מנכ"ל

תשעה/2[א], י"ג בתשרי התשע"ה, 07 באוקטובר 2014.

הקליקו

חוזר מנכ"ל סא/2[א], תיקון סעיף 2 [סעיף המטרות] לחוק חינוך ממלכתי. 2 באוקטובר 2000.

הקליקו

הלומד המלמד ומה שביניהם. מתפישה ליישום. ערכה למפקחים, מנהלים וצוותי החינוך. ירושלים: משרד החינוך. תשע"ד

הקליקו

זרקור על אסטרטגיית המיון, חינוך לחשיבה. משרד החינוך. המזכירות הפדגוגית. אגף א' לפיתוח פדגוגי.

משרד החינוך המזכירות הפדגוגית האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה מסמך מנחה למתכנני תכניות לימודים ארציות ומקומיות ולמפתחי חומרי למידה. 2009.

אסטרטגיית הטיעון

ירושלים בתחומי הדעת בתכניות הלימודים המזכירות הפדגוגית אגף לפיתוח פדגוגי.

יום ירושלים, חומרים מינהל תקשוב ומידע, פורטל התוכן החינוכי ירושלים בירת ישראל

ירושלים בירת ישראל מטה. [הקליקו](#)

ירושלים תכנית בין תחומית לבתי הספר היסודיים. המזכירות הפדגוגית. אגף א' לפיתוח פדגוגי. 2017.

מעגל הקסם [הקליקו](#)

מכון ברנקו וייס [הקליקו](#)

Gardner, H. (1997). Big thinkers: Howard Gardner on Multiple Intelligences. <http://www.edutopia.org/multiple-intelligences-howard-gardner-video#graph1> [הקליקו](#)

תכנית הלימודים מולדת חברה ואזרחות לבית הספר היסודי [כיתות ב-ד לבית הספר הממלכתי והממלכתי דתי הערבי והדרוזי]. משרד החינוך: המזכירות הפדגוגית האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים. 2002

Killian. S. (2015). 8 Strategies Robert Merzano and JOHN Hattie Agree On. [הקליקו](#)

Milkova. S. Strategies for Effective Lesson Planning. CRLT (Center for Research on Learning and Teaching) [הקליקו](#)

Shuel, T. J. (1990). Phases of Meaningful Learning. Review of Educational Research. Winter 1990: 60,4: ProQuest Central.

Wiggins, G (Author), McTighe. J. 1999. The Understanding by Design Handbook. Association for Supervision and Curriculum Development: Alexandria

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

National Center for Universal Design

Assessment Reform Group, 2002.

הקליקו

Assessment
for Learning
principles 10

הקליקו

אגף א' לחינוך יסודי
נושא ירושלים

הקליקו

משהו טוב קורא עכשיו
אבני דרך בלמידה
משמעותית

”ירושלים
של
זהב
ושל נחושת
ושל
אור”

